

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉS INFORMATIKAI KAR
TÁRSADALOMFÖLDRAJZ TANSZÉK

A fővárosi közösségi költségvetések területi elemzése és hatásai

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

Készítette:
Rigóczki Gergely
Földrajz BSc, II. évfolyam

Témavezető:
Dr. Kriska Olivér
tanársegéd

Lezárva:
2025. 01. 06.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	2
1. A kutatás céljai, kutatási kérdések	2
2. A kutatás elméleti háttere	3
2.1 Demokratikus innovációk, közösségi költségvetés	3
2.2 A közösségi költségvetések története	7
2.3 A térbeli igazságosság elmélete.....	8
3. Módszertan.....	11
4. A kutatás eredményei.....	13
4.1 Részvételi folyamatok Magyarországon	13
4.2 A vizsgált közösségi költségvetések tematikus és területi jellemzői.....	16
4.2.1 A fővárosi közösségi költségvetés módszertana és jellemzői.....	16
4.2.2 A józsefvárosi közösségi költségvetés felépítése és módszertana	20
4.2.3 A fővárosi közösségi költségvetés tematikus jellemzői	26
4.2.4 A fővárosi közösségi költségvetés területisége	30
4.2.5 A józsefvárosi közösségi költségvetés területisége	38
4.2.6 Józsefvárosi részvételi költségvetés tematikus megoszlása	42
4.3 A vizsgált közösségi költségvetésekhez kapcsolódó lakossági aktivitás	43
5. A kutatás korlátai, további lehetséges irányai.....	50
ÖSSZEGZÉS	50
Irodalomjegyzék	53
Internetes források	55
1. Melléklet	56
2. Melléklet	57

BEVEZETÉS

Vajon elegendő-e, ha a polgárok négyévente leadják a szavazatukat, vagy ennél aktívabb szerepvállalásra van szükség a valódi demokráciához? A közösségi költségvetés egy olyan eszköz lehet, amely célja, hogy azokat az embereket, akiket ténylegesen érint a változás, a hatalom bevonja a döntéshozatalba.

A közösségi költségvetés egyre népszerűbb eszköz a városi kormányzásban, amely lehetővé teszi a lakosok számára, hogy beleszóljanak a közpénzek elköltésébe. Budapesten 2020-ban vezették be és azóta számos projektet valósítottak meg a kerületekben a lakosság bevonásával.

A részvételiség előnyei közé sorolható többek között, hogy a lakosság az ügyekben való részvétellel tájékozódik, jobban megismeri a környezetét érintő kérdéseket, továbbá lakókörnyezetük egyéb is álláspontjait megismerik, ami addig lehet nem volt ismeretes számukra, így nyitottabbak lesznek a kompromisszumos megoldásokra, a konszenzusra. Az ügyekben való részvétel erősíti a lakosok szerepvállalását, az őket érintő folyamatokban. Mindezen túl a részvételiségnek pszichológiai előnyei is vannak, mivel a lakosok érzik, hogy véleményük fontos, és megkapják a választás szabadságát. [4], inkább otthonuknak érzik a földrajzi helyet. Emellett a részvételi folyamatok a lakosok biztonságérzetét is javíthatják. (BALÁZS B. et al 2024)

A dolgozatom szerkezete négy fő fejezetből áll. A dolgozat első fele az elméleti háttérrel foglalkozik. Ezekben a fejezetekben mutatom be azt az elméleti háttérrel, amelynek ismerete szükséges a dolgozatom teljes mértékű értelmezéséhez. Alfejezeteiben írok a demokratikus innovációkról, bemutatom a közösségi költségvetés történetét, valamint ismertetem a térbeli igazságossághoz kapcsolódó elméleteket. Dolgozatom második fő fejezete a módszertani fejezet, melynek célja ismertetni a kutatás alkalmazott módszereit, eszközeit. Harmadik fő fejezet a kutatásom eredményeit mutatja be. Ezen fejezeten belül hat alfejezet található. Ezek a fejezetek bemutatják a budapesti közösségi költségvetés és a józsefvárosi részvételi költségvetés módszertanát, az abban való eltéréseket, mind a fővárosi mind a józsefvárosi program esetében bemutatja a területi jellemzőit, az ötletek tematikus sajátosságát. Továbbá ismerteti, hogyan viszonyul a lakosság a részvételi költségvetésekhez. A negyedik fő fejezetben pedig bemutatom, kutatásom milyen esetleges irányokba haladhat tovább, milyen módszerekkel lehetne szélesíteni, valamint mélyíteni.

1. A kutatás céljai, kutatási kérdések

A kutatás célja megvizsgálni, hogyan befolyásolhatják egy település fejlődését a közösségi költségvetések, a lakosság ötletei, gondolatai, valamint, hogy milyen igényei vannak környezetük, lakóhelyük fejlesztésével kapcsolatban a helyi lakosoknak. A kutatásban a főváros önkormányzata által létrehozott közösségi költségvetés, valamint a VIII. kerület, Józsefváros helyi részvételi költségvetésének adatai kerülnek felhasználásra. Az alkalmazott módszertan segítségével vizsgálom, hogy a fővárosi közösségi költségvetésben melyik kerületek lakosai milyen szinten vesznek részt, milyen települést érintő beruházásokat szeretnének az egyes területeken. Vizsgálom azt is, hogy kerületenként és helyi szinten milyen témákra és mely városrészekre milyen típusú ötletek érkeztek. Ez alapján keresem a választ

arra, hogy a város különböző területein az emberek mit tartanak a legfontosabb szempontnak a környezetükkel kapcsolatban, valamint nomotetikus magyarázatot ennek okára. Tehát maga a kutatás több szintből tevődik össze. Területi szintet vizsgálva koncentrálna a fővárosra és a fővárosi közösségi költségvetésre, annak mechanizmusára és a benyújtott ötletek – részben területi – elemzésére. Illetve alacsonyabb területi szinten Józsefváros részvételi költségvetése is vizsgálatra kerül, összehasonlítva annak módszertanát, működését a fővárossal.

A kutatás az alábbi fő kutatási kérdésekre keresi a választ:

1. Milyen főbb **tematikus és térbeli különbségek** figyelhetők meg a programban való részvétel, valamint a programba beküldött ötletek között?
2. Mik a (fővárosi és a kerületi) közösségi költségvetés **nehézségei, akadályai**?
3. Mi jellemzi a **lakossági aktivitást**, érdekérvényesítést?
4. **Mennyire hatékony** módszer a közösségi költségvetés a térbeli társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére?
 - A közösségi költségvetés hogyan járul hozzá az alacsonyabb társadalmi státuszú csoportok **részvételének növeléséhez**?

2. A kutatás elméleti háttere

2.1 Demokratikus innovációk, közösségi költségvetés

A részvételiségnek több szintje van. Ezeket a szinteket, a hatalom delegálásának mértékét vizsgálja ARNSTEIN, S. amikor létrehozza a részvételi létrát. Azt mondja, a részvételi programokat osztályozhatjuk az alapján, hogy mennyire engedi az állampolgárokat valóban dönteni a hatalom (ARNSTEIN, S. 1969). A létra legalsó szintjén a manipuláció áll, ahol az állampolgárok bevonásának csupán látszata van meg, de ez a hatalom döntését valóságban nem befolyásolja. A létra legmagasabb fokán az állampolgári ellenőrzés áll. A részvételi költségvetések valahol a 6. és 7. szint, azaz a „partnerség” és az „átruházott hatalom” szintek között helyezkednek el. A részvételi költségvetés során a lakosok közvetlen döntési jogkört kapnak bizonyos költségvetési források felhasználásáról, ami túlmutat az egyszerű konzultáción vagy szimbolikus részvételen (BAJMÓCY Z. et al 2015). MICHELS, A. kutatása rámutat, hogy minden valódi részvételi folyamat pozitív hatással van a lakosság tudásának, erőneinek és készségeinek fejlődésére, függetlenül annak formájától. (MICHELS, A. 2014)

A **demokratikus innovációk** (DI) azok az intézkedések, amelyeknek fő céljuk az állampolgárokat minél jobban bevonni a döntéshozatal folyamatába (OROSS D. 2023, MADARÁSZ CS. – NIZÁK P. 2022). Alapvető céljaik a társadalmi jóllét növelése (BOGDÁNY E. et al 2024). Ennek egyik kiindulópontja, hogy OROSS D. szerint is a kormányzás és a társadalom között nem figyelhető meg mély együttműködés (OROSS D. 2023), ez pedig alapvetően hátráltat mindennemű demokratikus újítást. A demokratikus innovációkra azért is szükség van, mert egyre csökken a politikai szereplőkbe, intézményekbe vetett bizalom, emellett a pártok és szakszervezetek tagjai is egyre kevesebben vannak (SMITH, G 2009). Az elmúlt évtizedekben a gazdasági és pénzügyi válság tovább gyengítette a közvélemény döntéshozókba vetett bizalmát (SGUEO, G 2016). Hazánkban az innovációkat az is gátolja, hogy nincsenek jelen a szükséges társadalmi feltételek, a konszenzus megalapozatlan. (CSIZMADIA E. 2014). Magyarországon a döntéshozatalba igen korlátozott módon dolgoznak együtt a döntéshozó testületek és az

állampolgárok. A polgároknak limitált módon van lehetőségük beleszólni a döntéshozatalba, aminek igénye is korlátozott. Ennek szerteágazó okai közül egyik oka lehet a történelmi tapasztalás.

A demokratikus innovációkra, a részvételi programok terjedésére egyre nagyobb szükség van a településfejlesztésben is, hiszen a városok számának rohamos növekedése miatt egy sürgető kérdés, hogy hogyan lehet a városokba tömörült embertömegek életét javítani (TUZA B. – KOVÁCS Z. 2024). A városfejlesztésben elterjedő részvételiség oka, hogy a modern társadalom posztmodernné vált, vagyis a helyi közösségek elidegenedése figyelhető meg. (FÖLDI Zs. 2009).

A részvételiségen és demokratikus innovációkon belül több módszerről is beszélhetünk. Többek közt ide tartozik, a népszavazás. Ezeknek a programoknak keretein belül a választók közvetlenül van lehetőségük dönteni meghatározott kérdések kapcsán (OROSS D. 2023). KISS G. ökológiai közgazdász szerint a legnagyobb probléma a népszavazásokkal, hogy nincs több választási lehetőség, csak valami mellett vagy ellen lehet szavazni, nincsenek alternatívák [4], erre példa a nemzeti konzultáció is, ami OROSS D. szerint 2005-ben egy kifejezetten innovatív részvételi gyakorlat volt, de az ezt követő években véleménye szerint szerepe átalakult (OROSS D. 2023).

A demokratikus innovációk egy másik példája a közösségi gyűlés, amely során a lakosok szakértőkkel konzultálva vesznek részt a folyamatokban, ezáltal lehetőségük nyílik szert tenni azokra az információkra, amik fontosak a döntéshozatalban. A részvételi tervezési folyamatok során a lakosok szakértőkkel közösen szervezik meg a helyi beruházások megvalósítását (TUZA B. – KOVÁCS Z. 2024), de hogy mi valósuljon meg abba nincsen beleszólásuk. Fontos kérdés, hogy valódi felhatalmazással rendelkeznek-e azok, akik részt vesznek a programban, mivel ők csak a kivitelezésbe szólhatnak bele a fejlesztés kapcsán így döntési lehetőségük mégis korlátozott marad.

Komoly probléma, hogy a részvételiséget a döntéshozók gyakran még mindig „ajándékként” értelmezik és nem, mint jog tekintenek rá, (FÖLDI Zs. 2009) pedig ezekben a folyamatokban fontos, hogy a jogalkotók is proaktívak legyen, ez elkerülhetetlen a programok életképességéhez (TUZA B. – KOVÁCS Z. 2024). A részvételi folyamatokban, a legtöbb esetben csak ajánlásokat tehetnek a lakosok, és az önkormányzaton múlik, hogy ezeket a javaslatokat megfogadja-e, ezzel szemben a részvételi költségvetésnek már kötő ereje van. [4]. A részvételi költségvetés a részvételi demokrácia gyakorlatba való átültetése (GOSZTONYI M. 2021).

A közösségi költségvetés a **deliberatív demokrácia** egyik gyakorlati megvalósulása. A deliberatív demokrácia és a részvételi költségvetés szorosan összekapcsolódik, mivel mindkettő az állampolgárok mélyebb bevonására törekszik. A deliberatív demokrácia a megfontolt párbeszédre és konszenzuskeresésre helyezi a hangsúlyt. A részvételi költségvetés így – módszertanától függően – ötvözheti a közvetlen demokrácia és a deliberatív folyamatok elemeit, lehetővé téve az állampolgárok számára, hogy ne csak szavazzanak, hanem érdemben megvitassák a közösségi források felhasználását.

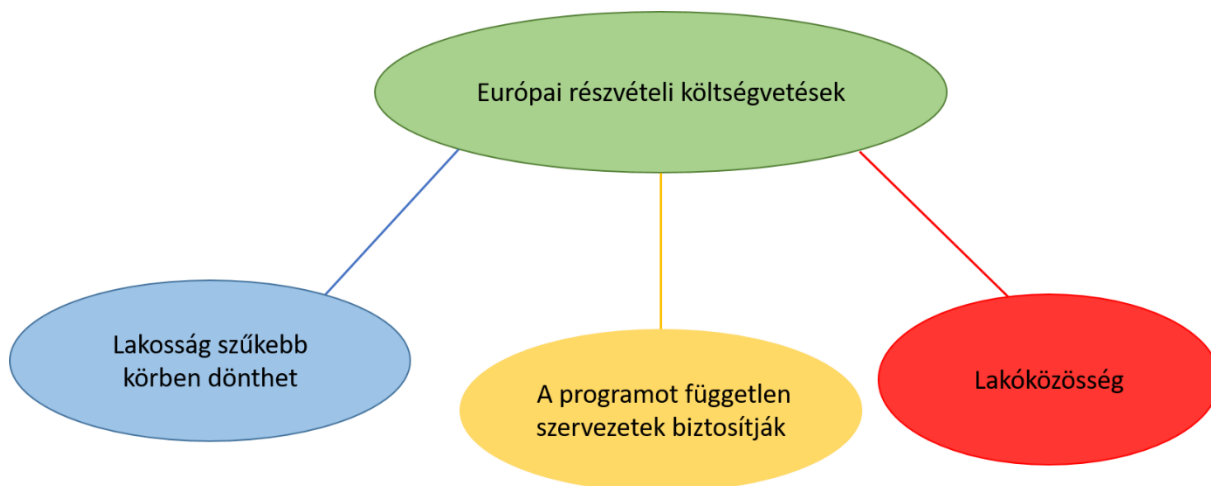
A **részvételi (vagy közösségi) költségvetés (röviden: RK, KK)** tehát a polgárok bevonását jelenti a helyi irányításba, azáltal, hogy részt vesznek a pénzügyi döntéshozatali folyamatokban (MADEJ, M. 2018, MADARÁSZ Cs. – NIZÁK P. 2022). A részvételi költségvetés során, az állampolgárok küldenek be javaslatokat arra vonatkozóan, hogy mi valósuljon meg a településen, majd ezekről a javaslatokról szintén azok az emberek szavaznak, akikre ez a döntés

hatással van. A programot alkalmazó települések más-más módon érik el a lakosokat népességszámtól függően, emiatt nem beszélhetünk egy általánosan működő módszertanról a részvételi költségvetések esetében, de fontos, hogy a programnak pénzügyi vonzata van, ezért a jogalkotóknak, valamint az állampolgároknak is részt kell vennie a folyamatban, a programot rendszeresen újra kell szervezni és a folyamatnak transzparensnek, átláthatónak kell lennie (GOSZTONYI M. 2021, MADARÁSZ Cs. – NIZÁK P. 2022).

CABANNES, Y. négy dimenziót határoz meg, amelyek segítségével vizsgálhatjuk, jellemezhetjük a részvételi költségvetéseket. **Pénzügyi:** Mennyi az a keret, amivel a lakosok rendelkezhetnek a részvételi költségvetések során? **Részvételi:** Mennyire vonja be a program mind a lakosságot, mind a döntéshozókat? **Területi:** Milyen a program során felhasznált források területisége? **Szabályozási:** Hogyan formalizálják, hogy a megfelelő működést biztosítsák? (CABANNES, Y. 2004). Tehát a KK definiálása ezek alapján történhet a következőképp: *a közösségi költségvetésekben az intézményhez, önkormányzathoz tartozó költségvetési összeg bizonyos mértékének felhasználásáról a KK dönt. Felépítését és működési mechanizmusát szabályzat határozza meg, törekszik a lakosság és annak eltérő csoportjainak minél nagyobb mértékű bevonására, a területiséget tekintve, a tér kezelése során a területi egyenlőtlenség csökkentése, kiküszöbölése fontos elem.* A részvételi költségvetésekben további fontos tényezőka létrehozott projektek, ezek megvalósításának mértéke, a projektek költsége és a lakosok preferenciái, fontosnak ítélt témái (AZIZ, H. – SHAH, N. 2020).

A közösség költségvetések finanszírozását vizsgálva beszélhetünk diszkrét és osztható részvételi költségvetésekről. A diszkrét programban a fejlesztéseket csak egészében lehet finanszírozni, pl. nyilvános illemhelyek építésénél, az osztható programok esetén lehet a projekteket részben finanszírozni, például ha csak az illemhelyek tisztítása a cél. (AZIZ, H. – SHAH, N. 2020)

Az európai részvételi költségvetéseket több modellbe sorolhatjuk (OROSS D. 2023) (1. ábra). Az első modellben a lakosság szűkebb körben dönthet például az oktatás vagy a környezetvédelemről. A második modellben a költségvetést nem az önkormányzat, hanem független szervezetek biztosítják, így az önkormányzatnak kevesebb beleszólása, befolyása van a programra. A harmadik modell célkeresztjében a lakóközösség van, vagyis egy társasház lakosai közösen kezdeményeznek egy ötletet, amit az önkormányzat támogat [2], tehát a lakosok a szűk környezetükre vannak ráhatással. KISS G. szerint az „ideális” közösségi költségvetés során, nem a város költségvetésének egy része felett dönthetnek az állampolgárok – mint ahogy az főként működik Európában –, hanem az önkormányzat és a lakosok közösen döntenek, tervezik meg a bevételeket, valamint, hogy ezeket a bevételeket mire fordítsák, és a közösség is részt vegyen a fenntartásban. [4].

1. ábra: Az európai részvételi költségvetések modellei
Forrás: OROSS D. 2023 alapján, Saját szerkesztés 2024

A részvételi költségvetések **céljai** közé tartozik a lakosság bevonása a fejlesztésbe, a döntések demokratizálódása, a folyamatok átláthatóvá tétele. Ezek segítségével a korrupció lehetőségének kizárása, a helyi identitás növelése, ami a közösség erősödésével jár, az emberekhez közel álló fejlesztések segítségével a város imázs javítása és – mivel minden lakos küldhet be ötletet, amire minden lakos szavazhat – a leszakadó rétegek helyzetének javítása, a társadalmi rétegek közötti szakadék csökkentése (WAMPLER, B 2000).

2. Ábra: A közösségi költségvetések kapcsolódása más társadalmi folyamatokhoz
Forrás: Szakirodalom alapján, Saját szerkesztés 2024

A közösségi költségvetés továbbá hozzájárulhat a társadalmi tőke erősítéséhez is (2. ábra). A társadalmi tőke a közösség tagjai közötti bizalom, a kölcsönösség normái és a közös cselekvésre való hajlandóság. A közösségi költségvetésben való részvétel során a lakosok együttműködnek egymással, közös célokat határoznak meg, és közösen dolgoznak a

megvalósításukon. Ezáltal erősödhet a közösségi identitástudat és a szolidaritás (MADEJ, M. 2018).

2.2 A közösségi költségvetések története

Az első közösségi költségvetést Porto Allegrében, Dél-Brazília központjában rendezték 1989-ben, miután megdőlt az országban 21 évig fennálló katonai diktatúra (MCNULTY, S. 2022). A diktatúra során a költségvetés legnagyobb részét a felső és középosztály segítésére fordították, így a hátrányos anyagi helyzetben lévő rétegek még inkább leszakadtak a társadalomtól. A program bevezetése előtt Braziliára kiemelten jellemző volt a társadalmi rétegek közötti éles különbségek és intézményeire a korrupció (SINTOMER Y. 2008). A programot az újonnan hatalomra jutó, kifejezetten a rosszabb anyagi helyzetű lakosokat képviselő munkáspárt alkotta meg (SMITH, G 2009). A részvételi költségvetést a hatalmi egyenlőtlenségeket kiküszöbölendő hozták létre (DUTRA, O. 2014). Fő célja a szegényebb állampolgárok segítése, a közösség újraépítése és az újonnan beköszöntő demokrácia megerősítése volt az által, hogy az állampolgárok betekintést nyerhetnek a költségvetési folyamatokba ezzel redukálva a korrupciót és a társadalmi kirekesztést. A részvételi költségvetés szerkezete több éven át fejlődött. A programot évente szervezik, amely során a polgárok három szinten vehetnek részt. Ez a három szint a népi gyűlés, regionális költségvetési fórum, valamint a részvételi költségvetés tanácsában (SMITH, G 2009). A városnak több, mint egymillió lakosa van és regionális szinten gazdaságilag fejlettnak számít. A költségvetés első két évében 2.000 ember vett részt a programban, a harmadik évben pedig már 8.000 állampolgár. 1992 után a részvétel évente 20.000 emberrel emelkedett. A kétezres évek elején már 100 önkormányzat és öt állam vezetett be közösségi költségvetést Braziliában (WAMPLER, B. 2000). Brazília példáját számos latin-amerikai ország követte, napjainkra közel mindegyikében megtalálható a program (SGUEO, G 2016).

Az Amerikai Egyesült Államokban két évtizeddel később jelent meg a közösségi költségvetés Chicagóban, majd 2011 San Joséban, Kaliforniában. A lakosok segítettek átcsoportosítani több száz millió dollárt, a városi kiadásokban. A programok nagy sikerét követően számos iskolában is bevezettek részvételi költségvetést, lehetőséget adva a tanulóknak, hogy megváltoztassák az iskolák költségvetését (LUKE H. 2023).

Európában, az 1980-as években a társadalmi részvétel helyett az önkormányzat és a befektetők szerepe volt a hangsúlyos, aminek gyakran a település lakosai látták kárát, mivel a befektetők és a lakosok érdeke gyakran ellentétes, így nem a számukra hasznos fejlesztések valósultak meg (FÖLDI ZS. 2009). Az Európai Unióban az 1990-es évek közepétől alkalmaznak részvételen alapuló településfejlesztési programokat (BARTA GY. 2009). Az Egyesült Királyságban 2006-ban jelent meg, Manchesterben. Egy szegényekért dolgozó egyházi közösség alkalmazta annak érdekében, hogy a leszakadó rétegek is participációs lehetőséget kapjanak, és ezáltal tudják érvényesíteni érdekeiket (HOHMANN L. 2023). Erre a részvételi költségvetés azért alkalmas, mivel minden lakos számára elérhető anyagi helyzetűtől függetlenül, így a leszakadó rétegek számára is lehetőség, hogy fontos döntésekben vegyenek részt, ezzel javítva saját és társadalmi csoportuk helyzetét. 2017-ben Bolognába vezették be a programot, ahol már a kezdetektől nagy siker volt, céljuk a fiatalok bevonása volt a döntéshozatalba. A várost 6 referenciaterrületre osztották, és összesen 1 millió euróról döntöttek

az első projektévben, ez a helyi lakossággal számolva kb. 2,5 USD fejenként. (CSOBÁNCZI M.-KÖVÉR B. 2020) A közösségi költségvetések 2016-ra már az egész világon elterjedtek, és bevett demokratikus innovációs programmá váltak. (SGUEO, G 2016).

Magyarországon a kétezres évektől kezdődött a lakosság bevonása a települések fejlődésébe (TUZA B.–KOVÁCS Z. 2024), részvételi programok megjelenése a köztudatban a „Lehet más a világ” programjaihoz kapcsolódó zöld aktivisták, mozgalmaihoz köthető (OROSS D. 2023). Hazánkban, a participatory budgeting (PB) programokat először részvételi költségvetéseknek (RK) fordították, majd a közérthetőség érdekében bevezették a közösségi költségvetés (KK) kifejezést. Napjainkban mind a két kifejezés használatban van. A részvételi költségvetések bevezetésének hazánkban is többek között fő célja volt, hogy az állampolgárok és a település vezetősége között növelje a bizalmat, erősítse (TUZA B., KOVÁCS Z. 2024) a közösségépítést, valamint, hogy a politikai döntések legitimitását erősítse. Ehhez a Transparency International Magyarország nyújtott szakmai támogatást az önkormányzatoknak (ZEISLER J. 2022).

Hazánkban a program 2016 óta van jelen, először a XIX. kerületben (Kispesten) vezették be, majd három évre rá a XXII. kerület (Budafoke-Tétény) (VRIES, M. ET. AL. 2021). 2020-ban pedig a III. kerület (Óbuda-Békásmegyer) vezette be. Ugyanebben az évben 2020-ban vezették be a főváros egészére vonatkozó közösségi költségvetést, ami egész Budapestre kiterjedő részvételi eszköz. Azóta minden évben indul budapesti közösségi költségvetés (KLOTZ P. 2022). 2021-ben még több kerület bevezetett helyi közösségi költségvetést, például a II. kerület (BUCSKY P. 2023). Budapesten a kétszintű önkormányzati rendszer miatt a fővárosi átfogó program mellett azokban a kerületekben, ahol jelen van a részvételi költségvetés saját módszertannal, eltérő módon működnek a projektek párhuzamosan. 2021-ben fővároson kívül bevezették a programot Gyöngyösön és Szentendrén is. 2022-ben a részvételi költségvetés megjelent Miskolcon, és Budapesten belül a VI. a VII. a VIII. és a X. kerületben is (BUCSKY P. 2023). OROSS D. kérdőíves kutatásai rámutatnak, hogy az állampolgárok pozitív módon vélekednek a részvételi költségvetésekről, viszont számottevő polgárhoz nem jut el, vagy nem vesz részt a programokban. Oross cikkéből az is kiderül, hogy az újonnan pozíciójukba kerülő politikusok kifejezetten lehetőségként tekintenek a részvételi költségvetésekre, amivel jobban kapcsolatot tudnak tartani a polgárokkal (OROSS D. 2023).

2.3 A térbeli igazságosság elmélete

A közösségi költségvetés kutatásakor kifejezetten érdemes megemlíteni a térbeli igazságosság elméletét, mivel a program egyik fő célja az esélyegyenlőtlenség csökkentése, ennek pedig egy fontos eleme a térbeliséggel összefüggő tényezők. A különböző egzisztenciával rendelkező rétegek elhelyezkedése gyakran térben is eltérő mintázatot mutat. Kérdés, hogy a közösségi költségvetések mennyire tudják elérni a térbeli igazságosságot, az egyenlőtlenség csökkentését, és a leszakadó vagy marginális társadalmi csoportok érdekeinek jobb érvényesíthetőségét.

A térbeli igazságosság az egészséges élet megvalósulásához szükséges térhez való alapvető, fenntartható jogot jelenti (NAGY GY. 2021). A térbeli igazságosság megvalósításának három fő elmélete van. Az első, amelyik az eljárási igazságot tartja kiemelkedő fontosságúnak (John Rawls), a másik elméletre pedig a marxizmus jellemző. Utóbbi a kapitalista rendszer

igazságtalanságát hangsúlyozza, valamint szerepét, ami a térbeli igazságtalansághoz vezet, szerinte a gazdasági berendezkedést kell megváltoztatni, a térbeli igazságosság érdekében. A térbeli egyenlőtlenségek oka a tőkefelhalmozás és a kapitalista gazdasági berendezkedés, mivel ezek a rendszerek az egyenlőtlenségeket nem megoldandó gondnak, hanem a gazdaság velejáró természetes jelenségekként tekint. Mivel a probléma rendszerszintű, ezért a helyi megoldási kísérletek hatástalanok (NEWMAN, K. 2009). A piaci alapú gazdasági működés és a szolidaritás szemben állnak egymással, mivel a gazdaság tényezőinek áramlását az Európai Unió tagállamai fejlettségében való különbség befolyásolja, a tagállamokon belül a közérdekű szolgáltatások minősége nem egyenlő az állam egész területén. Az alapvető infrastruktúrában fellelhető hiányosságok első sorban a hátrányos társadalmi, etnikai vagy egzisztenciális helyzetben lévő társadalmi csoportokat érintik. (TAGAI G. 2021)

A harmadik elmélet szerint az eltérő egzisztenciális helyzetben lévő rétegek eltérő módon gondolkodnak az igazságtalanságról. A kizsákmányoláson túl állítja, hogy egyéb tényezők is az igazságtalansághoz vezetnek, ilyen például az erőszak, vagy a hatalomnéküliség. Az igazságosság eléréséhez egy olyan rendszer kell, amiben a különböző rétegek erősek és függetlenek (TÍMÁR J. et al. 2021).

Ez a három elmélet párhuzamosan jelen van napjainkban is. A térbeli igazságosság kérdésében a figyelem inkább az igazságtalanság vizsgálatára tevődött át az igazságosság tanulmányozásáról. (DIKEC, M. 2001) A térbeli igazságosságot amerikai és európai kutatók másképpen közelítik meg, de egyet értenek abban, hogy az igazságtalanságok egyes csoportokat felemelnek, míg más csoportokat hátráltatnak. (NAGY GY. 2021) A tér megközelítése eltérő, különböző nézetek másképpen tekintenek rá. A térfelfogás lehet passzív, amikor a teret csak úgy vizsgálják, mint ahol a társadalmi, gazdasági jelenségek létre jönnek, lehet relációs tér megközelítés, aminek a lényege, hogy a téren keresztül termelődnek újra a társadalmi viszonyok. a relációs tér megközelítés nem osztja ketté az igazságosságot elosztási és eljárási igazságra, hanem egyként kezeli a térbeli elrendeződéseket és a folyamatokat, amik ezeket kiváltják. Azok a kutatók, akik a térbeli igazságossággal foglalkoznak kezdetben főként városokra fókuszáltak, de napjainkban egyre hangsúlyosabb az EU-s lépték. (TÍMÁR J. ET AL. 2021).

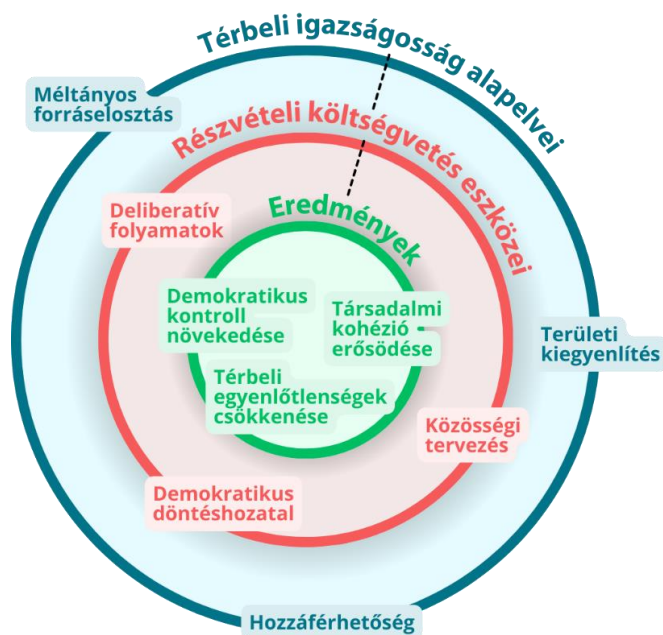
A környezeti igazságosság elérését számos tényező akadályozza, például természeti, gazdasági, politikai vagy térbeliségi tényezők. Ezek az okok össze függve komplex módon gátolják a környezeti igazságosság elérését. Az igazságtalanság problémájának a megoldását tovább nehezíti, hogy az igazságtalan mértékéről a különböző társadalmi szereplők eltérő módon vélekednek, másképpen látják a helyzetet, eltérően ítélik meg helyzetüket. Az igazságtalanság megfigyelhető a hétköznapi életben a politikai döntésekben és a törvényhozásban is (NAGY GY. 2021) A térbeli igazságtalanság egyik oka, hogy a neoliberális városfejlesztés depolitizáló, így nem ad választ a térbeli egyenlőtlenségek kérdéseire. (HADJIMICHALIS, C. 2011)

A problémát tovább árnyalja, hogy a vidékfejlesztési programokra befolyást gyakorolnak a nemzeti kormányok, ami a programok korrupciónak való kiszolgáltatottságával jár, vagy éppen ezt kiküszöbölendő túlzott bürokrácia figyelhető meg. (BROOKS, E., KOVÁCS K. 2021) Azok a települések, amelyeknek nincsenek saját erőforrásai nagy mértékben ki vannak szolgáltatva a centrumnak, és kevesebb a mozgásterük. Ezen települések nem képesek autonóm módon részt venni a fejlesztési programokban (Pálné Kovács I. 2021) Az állami fejlesztéspolitikával foglalkozó intézmények eltérő mennyiségű szabadságot hagynak helyi

szinten a szegregációs problémák megoldására. Ha az állam nem köteleződik el a területi igazságosság fejlesztése mellett, akkor az igazságosságot elősegítő fejlesztési kísérletek nem lesznek sikeresek. (KELLER J. – VIRÁG T. 2021)

Az emberek és a környezetük kapcsolata folyamatosan változik, ez a változás igazságtalanságokat idéz elő a térben. Az igazságtalanságnak vizsgálhatjuk térbeliségét, és nagyságát, mivel mind két aspektusa eltérően jelenik meg. (KURTZ 2003)

A térbeli igazságosság, akár a fenttarthatóság kulcsa is lehet, de ehhez az kell, hogy az igazságosságra való törekvés normáit minden fél elfogadja (NAGY GY. 2021) A térbeli igazságosság elérését tovább nehezíti, hogy azon területeken, amik környezeti szempontból veszélyeztetettek nem elégséges a lakosság bevonása a döntésekbe. Az egyre nagyobb környezeti igazságtalanság oka, hogy a sérülékeny csoportok helyzete egyre kiszolgáltatottabb, ez az ország sok területén etnikai színezetet is kap. (NAGY GY. 2021) Magyarországon a kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok felzárkóztatását az alapszolgáltatásokat nyújtó intézmények nem tudják teljesíteni, valamint csökkenteni a térbeli és társadalmi különbségeket. Ezért van szükség a hátrányos helyzetű csoportok segítségét célzó intézményekre. Az igazságtalanságok oka főként a társadalmi, gazdasági viszonyok, az intézményrendszer hiánya és a hátrányos megkülönböztetés (KOVAI C., SZŐKE A. 2021). Egy település vezetőinek a lakosokkal és érdekcsoportokkal közösen kell megvalósítani az igazságosságot, de külső forrás híján egy néptelendő település saját erőforrásaiból nem tudja ezt tartósan megvalósítani (NÉMETH S.-FRITSCH, M. 2021). A térbeli igazságosság hiánya gyakran egészségügyi, és megélhetési problémákkal jár. Nagy Gyula kutatása rá mutat arra, hogy a hátrányos helyzetű csoportok jobban ki vannak téve a térbeli igazságtalanságnak, és sokkal inkább kiszolgáltatott a környezetének. Minél tovább áll fent az igazságtalanság, annak következményei és az igazságtalanságot szenvedők negatív érzései is annál később múlnak el (NAGY GY. 2021).

3. ábra: A közösségi költségvetések és a térbeli igazságosság kapcsolata
Forrás: Szakirodalom alapján, Saját szerkesztés 2024.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a térbeli igazságosság komplex probléma, melyet a közösségi költségvetés önmagában nem feltétlenül tud megoldani (3. ábra). A fejezetben említett elméletek rámutatnak, hogy a térbeli egyenlőtlenségeknek mélyebb, rendszerszintű okai is lehetnek, mint például a kapitalista gazdasági berendezkedés vagy a politikai döntéshozatal mechanizmusai.

A térbeli igazságosság és a közösségi költségvetések kapcsolata komplex és többértű, amely mind elméleti, mind gyakorlati szinten megragadható. A gyakorlati megvalósulás során a közösségi költségvetés több módon is szolgálhatja a térbeli igazságosság elérését. Egyrészt a források területi elosztásában, hiszen számos városban a költségvetési keretet előre felosztják városrészek között, biztosítva a kiegyenlített fejlesztést. Másrészt a deliberatív folyamatban, ahol külön erőfeszítéseket tesznek a perifériára szorult lakosok megszólítására. A közösségi költségvetés tehát egy hasznos eszköz lehet a térbeli igazságosság előmozdításában, de nem szabad csodaszerként tekinteni rá. Ahhoz, hogy valódi változást éadjunk el, a közösségi költségvetés mellett szükség van más intézkedésekre is.

3. Módszertan

A kutatás egyik mintaterülete Budapest egésze, Magyarország fővárosa, amely azért került kiválasztásra, mert a többszintű kormányzás lehetővé teszi egyazon közösségben alkalmazott részvételi költségvetés módszereinek és hatékonyságának összehasonlítását. A másodlagos mintaterület, Józsefváros pedig azért került kiválasztásra, mert a szakértői interjúk során egybehangzóan hangsúlyozták, hogy a VIII. kerületben a leginkább előre haladott a részvételi költségvetés, egy igen jó példaként szolgálhat.

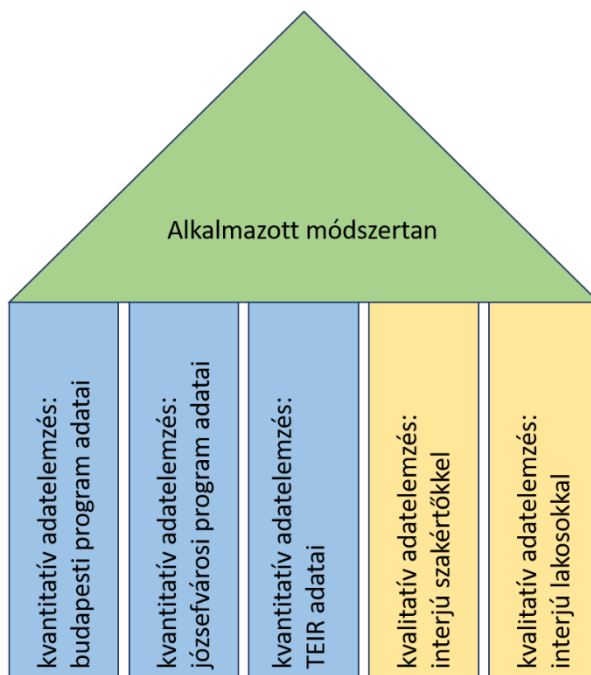
A kutatási kérdések megválaszolásához kettős módszertan került alkalmazásra (4. ábra). Egyrészt a benyújtott ötletek részletes, tematikus és területi kvantitatív elemzésével a kutatás térbeli jellemzőire nyerhettem információkat. Valamint interjúk módszer is (1. melléklet) alkalmazásra került, mellyel pedig elsősorban a közösségi költségvetések működésére, társadalmi aspektusaira vonatkozó kérdésekre kerestem a választ.

A kutatás **kvantitatív** része elsősorban a fővárosi önkormányzat által létrehozott közösségi költségvetés, valamint a VIII. kerület helyi közösségi költségvetés adatainak elemzésén alapult. Elsődleges információforrásnak a budapesti közösségi költségvetés oldala az otlet.budapest.hu szolgált. Ezen oldalon külön-külön megtalálható minden beküldött, szakmailag jóváhagyott, megszavazott és megvalósított projekt. Mivel a kutatás elsődleges célja azt vizsgálni, hogy a lakosok hogyan viszonyulnak a közösségi költségvetéshez és hogy milyen ötleteik vannak, ezért az oldalon található információk közül minden beküldött ötletet megvizsgáltam. A leggyűjtött adatbázisban 2 595 beküldött ötlet található, amiket külön is kategorizáltak az alapján, hogy tovább jutott-e az intézkedések során a szavazólapra. Ebben az adatbázisban megtalálható, hogy a beküldött ötletek mely kategóriába esnek, valamint, hogy mely kerületekre érkeztek. Ezen adatbázis alapján a javaslatok kategorikus és területi megoszlását lehet vizsgálni, valamint azt, hogy mely kerületekben mely kategória (témakör) volt a legnépszerűbb.

Az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatbázisa segítségével vettem össze a budapesti népességgel kapcsolatos társadalmi-gazdasági információkat a közösségi költségvetés adataival annak érdekében, hogy minél

pontosabb magyarázatot találjak a kutatásom során felfedezett térbeli, kerületieltérésekre a fővárosi program esetében. Ehhez elsősorban korrelációs számításokat végeztem. A kutatás eredményei során a szignifikáns ($p < 0,005$) korrelációkat mutatom be.

A józsefvárosi program vizsgálatához elsősorban a helyi részvételi költségvetés számára fenntartott honlapot (reszvetel.jozsefvaros.hu) használtam adatszerzésre. Ezen az oldalon megtalálható, az évek során beküldött ötletek körzetekre vetítve, valamint, hogy ezek az ötletek milyen területre szólnak. A honlapon megtalálható továbbá, hogy az egyes körzetekre a nyertes ötletek közül melyik körzetben melyik ötletre mennyi szavazat érkezett. A budapesti és a VIII. kerület honlapja között különbség, hogy a fővárosinál minden beérkezett ötletet láthatunk így tudjuk azokat részletesen vizsgálni, ezzel szemben a nyolcadik kerületi honlapon azokat az ötleteket találjuk, amik szavazólapra kerültek. A józsefvárosi adatokat is elsősorban az alapján vizsgáltam, hogy a kerületen belül fedezhetők-e fel területi eltérések a lakosság részvételében, illetve, hogy a szavazatok és az ötletek beküldése hogyan viszonyul egymáshoz. Fontosnak érzem azt is vizsgálni Józsefvároson belül milyen fejlesztések a legnépszerűbbek, ezért a szavazólapra került ötleteket a budapesti programhoz hasonló kategóriákba soroltam manuálisan.

4. ábra: Alkalmazott módszertan

Forrás: Saját szerkesztés 2024

Kutatásomhoz többek között időbeliséget mutató adatokat is használtam, amit diagramokon ábrázoltam. A projektek témáira vonatkozóan tematikus és területi csoportosítást is alkalmaztam, majd a szerzett információt ábrákban és térképeken ábrázoltam Excel, Datawrapper és QGIS programok segítségével, továbbá a korrelációs számítások elvégzésére az SPSS szoftvert használtam.

A kutatás **kvalitatív** részét félig strukturált interjúk alkotják, amelyeknek a célja egyrészt az volt, hogy magyarázatot adjanak a kvantitatív eredmények okára, mélyebb megértésre, valamint, hogy a közösségi költségvetéseket, működésüket és sajátosságaikat

jobban megismerjem. Az interjúpartnerek kiválasztása szakértői mintavételezéssel és hólabda módszerrel történt. Több szakmai, civil és önkormányzati szférához tartozó egyénnel zajlott interjú. Összesen 6 interjú készült, melyek körülbelül 40 perc hosszúságúak voltak, vegyesen online és személyes formában zajlottak, stílusukat tekintve félig strukturált interjúkról beszélhetünk. A létrehozott interjúvázlatot az interjúpartnerekhez igazítottam, illetve az interjú során felemerült egyéb témákra, kérdésekre is kitértem. Interjúpartnereim közül 3 nő, 3 férfi, életkoruk 20 és 40 év között változott. Az interjúkra 2024 nyarán és kora őszén került sor. Interjúpartnereim között volt a Főpolgármesteri Hivatal Nyitott Budapest osztályának egyik munkatársa. Továbbá, a Budapesti Községi Költségvetés alapításában kulcsszerepet játszó szakértők. Készült interjú a józsefvárosi (VIII. kerület) önkormányzaton belül a helyi részvétel költségvetés egyik koordinátorával, valamint az Urbavis településfejlesztéssel foglalkozó cég munkatársával is, valamint készítettem interjút budapesti lakosokkal is. Fontosnak érzem kiemelni azt, hogy ezek az interjúk számukból fakadóan nem reprezentatívak, de felvillantanak egy másik kvalitatívabb perspektívát a részvételi költségvetések számszerű adatai mellett. Dolgozatomban interjúpartnereimet azonosítóval látom el (1. táblázat):

Kód	Interjúpartner
Jö	Józsefváros, önkormányzati dolgozó (1 fő)
BpM	Fővárosi Program munkatársa (1 fő)
BpL	budapesti lakos (2 fő)
PBSz	Részvételi költségvetés szakértő (2 fő)

1. táblázat: Interjúpartnereim azonosítói, Saját szerkesztés 2024

Az interjúkat hangrögzítő segítségével felvettem minden alkalommal, az interjúpartnerek beleegyezésével. Utólag a hangfelvételeket egy erre alkalmas program segítségével legépeltem, majd ezt a nyers szöveget feldolgoztam, egyeztettem a rögzített hanganyaggal. Majd az egyes részeket kategorizáltam téma és mondandó alapján, utána pedig az interjúpartnerek állításait összevettem egymással és a kvantitatív eredményekkel. A kutatás szempontjából fontos részeket kiemeltem és átemeltem a dolgozatba. Az interjúk feldolgozása során nem törekedtem a számszerűsítésükre, sokkal inkább a tartalmi (kvalitatív) elemekre, összefüggésekre fókuszáltam, azokat összesítettem és vontam belőlük következtetéseket.

4. A kutatás eredményei

4.1 Részvételi folyamatok Magyarországon

A fejezetben általánosan mutatom be, hogy interjúalanyaim hogyan válaszoltak a magyarországi részvételi folyamatok jelenlegi helyzetére, mely fontos kiindulópont a részvételi költségvetések további vizsgálatához. A kutatás során több interjút készítettem a témában releváns kutatókkal, szakemberekkel. Közülük az egyik egy településfejlesztéssel, urbanizmussal foglalkozó cég, szervezet képviselője a fővárosban. Véleménye szerint hazánkban a részvételi költségvetés mellett, ami egyre népszerűbb, az elmúlt évek során igen nagy népszerűségnek örvendenek különböző kérdőíves munkák, ahogyan arról KISS G. is írt kutatásában. (KISS G. 2012), valamint az **utcafórum**, ami egy informális módja a lakosság és a döntéshozók közötti eszmecserének. Ezt számos fővárosi kerület alkalmazza például

Ferencváros vagy Józsefváros [6]. Az utcafórumok egy informális, helyi szinten történő fejlesztéshez kapcsolódó véleménycsere, beszélgetés. a helyi vezetőséggel. Ez a módszer olyan településeken effektív, ahol alacsonyabb a népességszám, így a programnak megmaradhat az informális, személyes mivolta. Nagyobb településeken ez már kevésbé van jelen.

„Általában a helyi képviselő, vagy polgármester jelenléte a lényeg (...) Alapvetően akkor tudnak jól működni, hogyha helyhez és ügghöz van kötve, kisebb településeken tud ez jól működni” (PBSz, Nő, 31 éves)

A budapesti közösségi költségvetés munkatársa hangsúlyozta, hogy az utcafórum egy budapesti méretű program esetén nagyon nehezen kivitelezhető, mert túl nagy helyet és túl sok programot kell lefedniük, amihez nincs elegendő emberi erőforrása a programnak.

Ugyanakkor a települések vezetői körében egyre népszerűbbek a részvételi folyamatok, de ez gyakran csak névlegesség szintjén van jelen, mivel a részvételiség napjainkban egy igen „divatos” fogalom, gyakran nem történik tényleges bevonása a lakosságnak és a folyamat csupán formális.

„Ez is egy buzzworddé válik, ami minden pályázatba be kell, hogy kerüljön, de sokszor nem tartalmaz valós tevékenységet.” (PBSz, Nő, 31 éves)

A fővárosi program szakértője szerint a **közösségi tervezés** is érdekes eszköze a lakosság bevonásának, példának a Római Part fejlesztését hozta, ami egy egyéves folyamat, amit egy független szervezet hajt végre, véleménye szerint ez egy érdekes kísérleti program.

Sok település vezetősége úgy kívánja effektívebben felhasználni a pénzügyi erőforrásokat, hogy bevonják a település lakosságát a döntésekbe, ezáltal hatékonyabb és legitimebb döntéseket hozva. Beszélgetésünk során interjúpartnerem hangsúlyozta, hogy részvételiségre hasonlító folyamatok jelen voltak már ezeknek a programoknak a köztudatba kerülése előtt is, ezek az informális folyamatok kisebb lakosságszámú települések esetén megfigyelhetők, ahol a döntéshozót a lakosság még személyesen ismeri. Nagyobb települések esetén szükség van formalításra is.

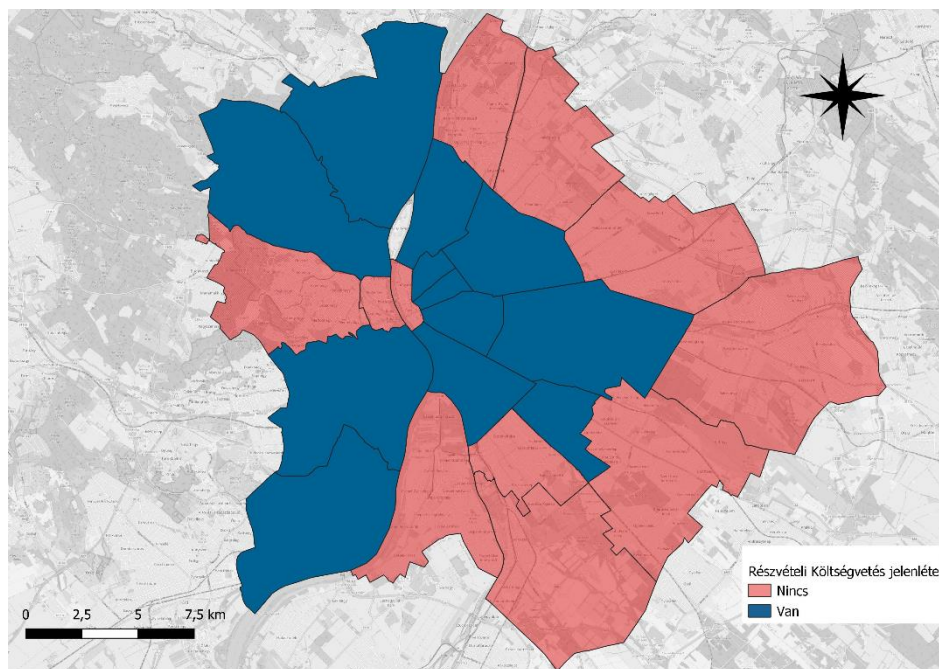
„Nagyon sok településen évtizedek óta vannak bevonási formák, csak nem feltétlenül hívták úgy, hogy participáció. Sokszor ezek az informális módszerek tudnak jól működni, nyilván egy adott település méret felett ehhez mindenképpen kell valamiféle formalitás.” (PBSz, Nő, 31 éves)

Interjúpartnerem szerint a **részvételi költségvetés** egy igen életképes és hasznos módszer, ami éppen azért tud hatásosan működni, mert kézzelfogható kérdésekről kéri ki a lakosság véleményét. Emellett kiemelten fontos, hogy megosztja a felelősséget a lakosok és a városvezetés között, ami még jobban érdekeltté teszi az állampolgárokat a részvételre.

„Nagyon jó módszer pont a konkrétsága és a kézzelfoghatósága miatt, és mert a felelősség megosztásáról szól, ami által jobban bevonódnak az érintettek” (PBSz, Nő, 31 éves)

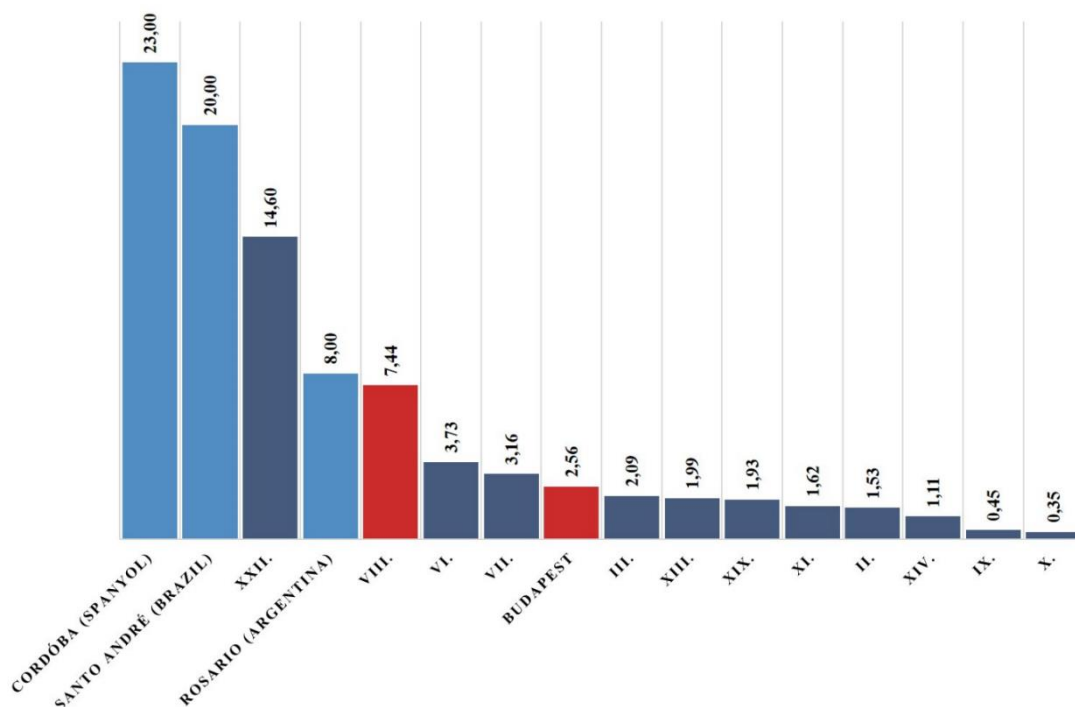
Tehát hazánkban mindennemű részvételi folyamat egyre népszerűbb, a lakosság döntésekbe való bevonásának számos módja van, vannak kevésbé formális és formális participációs eszközök, amik már régóta megfigyelhetők akár kisebb településeknél is, ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy ezen eszközök közül mi az, ami valóban a lakosság kezébe adja a döntést és mely eszközök, azok, amik csak a lehetőség látszatát mutatják. A kutatás céljain és keretein túlmutat e kérdés megválaszolása, de egy kiterjedtebb felmérésnek

mindenképp szükséges kitérni a különböző módszerek hazai hatékonyságának vizsgálatára.

5. ábra: Kerületek, ahol található helyi részvételi költségvetés
Forrás: Internetes adatok alapján, Saját szerkesztés 2024

Ha kutatás mintaterületeinek környezetét vizsgáljuk (5. ábra), akkor fontos kérdés, hogy a közösségi költségvetésekben mennyi a rendelkezésre álló összeg. Nemzetközi viszonylatban igen eltérő, hogy a program során mennyi az egy főre jutó keret, amivel a részvételi költségvetés rendelkezik. Azt láthatjuk, hogy St. Denisben és Bobignyban (Francia ország) több mint 2200 Amerikai dollár jut egy főre, míg a perui Villa El Salvadorban kevesebb, mint 20. Braziliában az önkormányzatoknál 240 és 400 USD/fő közé esik a keret és Mexikó szövetségi körzetében az összeg, több mint 900 USD/fő, Porto Allegrében 370USD/fő A Spanyol Cordóbában az összeg 23USD/fő. Az európai városokban magasabb az egy főre eső keret mégsem ezen városok bocsájtják költségvetésük legnagyobb százalékát a lakosok rendelkezésére. 2003-ban Cotacachiban (Ecuador) a költségvetés 72%-át 36USD/fő bocsájtottak a részvételi költségvetés rendelkezésére (CABANNES, Y. 2004) Cabannes írásában kifejti, hogy az általa vizsgált 5 brazil város közül 3-ban 15 és 23 USD/fő közé esett a részvételi költségvetés kerete.

6. ábra: A programban egy főre eső összeg kerületenként, a Fővárosihoz viszonyítva
Forrás: Internetes adatok alapján, Saját szerkesztés 2024

A budapesti KK-ban az egy főre jutó keret 2,56 USD/fő (6. ábra) ez az összeg jelentősen alulmarad az imént említett példától. A Cabannes által ideálisnak ítélt keretet csak a XXII. kerület helyi költségvetése közelíti meg 14,6 USD/Fő összeggel, a nyolcadik kerületben 7,44 USD/fő. A X. és a IX. kerület helyi programjára szánt keret nem haladja meg az 1USD/fő keretet. Ez a jelenség azt mutatja, nagy szükség lenne több forrást a részvételi költségvetések rendelkezésére bocsájtani

4.2 A vizsgált közösségi költségvetések tematikus és területi jellemzői

A Budapest Főváros Önkormányzata által meghirdetett közösségi költségvetéseket megelőzően a kerületek már szerveztek önálló közösségi költségvetéseket, de az első a főváros egészét magába foglaló programot 2020-ban indította a fővárosi önkormányzat. A budapesti közösségi költségvetés sokat inspirálódott a párizsi példából és önkormányzattól egy varsói tapasztalatcserén. A varsói program igen jó példa a részvételi költségvetésekre (MADEJ, M. 2018). A józsefvárosi részvételi költségvetés tervezése 2019-ben kezdődött, a szorosan a programhoz kapcsolódó kérdéseket az önkormányzat által erre a célra felállított Községi Részvételi Iroda koordinálja (GOSZTONYI M. 2021). Az első józsefvárosi részvételi költségvetést pedig 2022-ben szervezték (BUCSKY P. 2023).

4.2.1 A fővárosi közösségi költségvetés módszertana és jellemzői

A közösségi költségvetés alapja a fővárosban, hogy a település költségvetésének egy része felől azok dönthetnek, akiket ezek a döntések érintenek úgy, hogy küldhetnek be ötleteket arról, hogy milyen fejlesztésekre van igényük majd ezeket az ötleteket szavazásra bocsájtják, és szintén az állampolgárok szavaznak arról, hogy a beküldött javaslatok közül mik azok,

amiket fontosnak tartanak. A megszavazott ötletek közül ezek után annyit valósít meg az önkormányzat amennyi belefér az erre kiszabott 1 milliárd forintos keretbe.

A budapesti közösségi költségvetés alapvető módszertana és első lépése az, hogy a budapesti lakosok **ötleteket** küldjenek be. Az ötletek benyújtására általában minden év novembere és az azt követő év januárja között van lehetőség. A javaslatok beküldéséhez először is internetes regisztrációra van szükség az otlet.budapest.hu oldalon. Ezután az ötlet beadásához szükséges azt elnevezni, röviden megmagyarázni miért van szükség erre a fejlesztésre, mire nyújt megoldást, amennyiben helyszínhez köthető a javaslat meg kell adni elhelyezkedését, és meg kell adni, melyik kategóriába esik, valamint, hogy megközelítőleg mennyibe kerül [1].

Ezt követően ezeket az ötleteket az önkormányzat szakértői szakmai szempontból vizsgálják, az ötlet mennyire megvalósítható, a feltételeknek mennyire felel meg. Amennyiben az ötlet konkrét helyszínrre szól azt a kerületi önkormányzat is véleményezi. Szükség esetén ötleteket véleményeznek önkormányzati egységek, cégek (pl. Főkert, BKK) is. A hasonló ötletek összevonásra kerülnek és létrejönnek az úgynevezett **projektek**, aminek oka, hogy a hasonló tartalmú ötletekre ne lehessen külön-külön szavazni, mert ez azt eredményezi, hogy egymás esélyeit rontják és egy másik, adott esetben kevésbé népszerű ötlet nyerhet.

Amennyiben szükséges, az ötletek tartalma módosításon esik át úgy, hogy az megvalósítható legyen. Ha egy ötlet az adott helyszínen nem megvalósítható, de egy másik, közeli helyszínen igen akkor a beküldött ötlet területiségén a szakértők változtathatnak. Ezen összevonásokat és módosításokat jelzik az ötletet benyújtó személy felé, aki észrevételt tehet, vagy visszavonhatja azt. A szavazást megelőzően az ötleteket majd projekteket öt csoportba, kategóriába osztják, amelyek a fővárosi program tematikus jellemzőit adják:

- *Esélyteremtő Budapest:* Olyan ötletek kerülnek ebbe a kategóriába, amik célja a társadalmi különbségek csökkentése, a hátrányos helyzetű közösségek támogatása (pl. akadály mentesítés, idősek, szegénységben élők helyzetének javítása stb.) „*Társadalmi különbségek csökkentése, hátrányos helyzetű közösségek életét támogató ötletek.*” [1]
- *Zöld Budapest:* Azok az ötletek tartoznak ide, amik a város zöldítését szorgalmazzák, valamint azt, hogy a város hozzá járuljon a klímaváltozás lassításához (fásítás, zöld felületek számának növelése, fenttartható tömegközlekedés stb.) „*Zöldebb utcák, üdebb parkok, mindenki számára elérhető, környezettudatos megoldások. Budapest reagál a klímaváltozásra.*” [1]
- *Nyitott Budapest:* Ebbe a kategóriába azok az ötletek kerülnek, aminek célja az együttműködés növelése a lakosok és a főváros között, ide esnek azon ötletek is, amik máshova nem sorolhatók (pl. digitális fejlesztések, közösség építő ötletek). „*Egy nyitott város a szívügyed? Együttműködések, kísérleti megoldások, digitális fejlesztések, közösségépítő ötletek.*” ([1])
- *Helyi kis ötletek:* Ide sorolhatók azok az ötletek, amiknek a helyszíntől függ a lényege, a helyszín befolyásolja a megvalósítás költségét, vagy ha az ötlet befolyásolja a terület infrastruktúráját. Ezek az ötletek megvalósítási költsége maximum 50 millió forint.
- *Helyi nagy ötletek:* Feltételei megegyeznek a helyi kis ötletek kategóriával, azzal a különbséggel, hogy ezen ötletek megvalósítása meghaladja az 50 millió forintot.
- Az első évben volt *Egész Budapest* kategória, ezt azonban megszüntették a következő évi programban.

Az ötletbenyújtás és projektgenerálás után következik a **szavazás** szakasza. A szavazás során minden kategóriában három projektre lehet szavazni. Az ötletek benyújtói **kampányolhatnak** a projektek és a közösségi költségvetés mellett, ezzel népszerűsítve azt. Ennek módja történhet a közösségi médiában vagy akár plakátok segítségével is, a kampányt a Nyitott Budapest szervezet támogatja is események szervezésével, kampányanyagok rendelkezésre bocsátásával [1].

Minden Budapesten élő, dolgozó vagy tanuló, 14. életévét betöltött személy szavazhat a projektekre. A szavazatok összesítését követően minden kategóriában a legtöbb szavazatot kapott projektek valósulnak meg a rendelkezésre álló keret erejéig. A **megvalósítást** megelőzi a nyertes projektekhez kapcsolódó ötletek beküldőivel való konzultáció és az ötlet részleteinek, kivitelezésének megtervezése. A nyertes projekteket az önkormányzat a rá vonatkozó szabályok alapján (közbeszerzési, állami támogatásokra vonatkozó szabályok stb.) valósítja meg saját cégein keresztül. Amennyiben erre nincs lehetőség, úgy pályázatokkal választ ki civil partnereket a végrehajtáshoz. A projektek megvalósulásának ideje nagyban függ azok tulajdonságaitól. Vannak projektek, amiket gyorsabban meg lehet valósítani, mert nem igényelnek annyi időt és tervezést, ilyen például a kerékpártárolók elhelyezése. Más projekteket viszont sokkal bonyolultabb időigényesebb megvalósítani, ilyen volt például az autista szabadidős központ, ez a projekt az első évben nyert, de csak 2024-ben sikerült teljesen megvalósítani, a logisztikai kérdések és az anyagi vonatkozásai miatt.

A program egyik megalkotója az interjú során elmondta, hogy a közösségi költségvetés létrejöttékor, az első programévben kevés idejük volt a részletek és folyamatok kidolgozására, így a továbbiakban ezen év hibáiból tanulva alakították át a programot.

„Nagy volt rajtunk az időbeli nyomás. Az volt, hogy csináljuk meg az első próbaévet és akkor a tapasztalatok alapján változtassunk (...) ma már a szabályok létrehozását már valamilyen munkacsoporttal csinálnám.” (PBsz, Nő, 36 éves)

A fővárosi közösségi költségvetés ötletbenyújtás és projektalakítás szakaszainak egy nagyon fontos szereplője az úgynevezett **munkacsoportok (vagy tanács)** intézménye a programon belül. Interjúpartnereim és az általam olvasott szakirodalmak a munkacsoport és a közösségi költségvetési tanács kifejezéseket szinonimaként használták. Ezek a csoportok a fővárosi szervek és az állampolgárok együttműködését segítő jöttek létre. Az ülések során az önkormányzat munkatársai tanácskoznak állampolgárokkal. A munkacsoport az ülést megelőzően napirendfelvételi vagy módosító javaslatot tehet. Tagjai a kerület azon lakói lehetnek, akik önként vállalkoztak, ők döntenek arról, mely ötletek kerülnek szavazólapra, emellett ők állítanak fel prioritást a témákat illetően. Interjúpartnerem véleménye szerint az, hogy szakértői javaslatra a programban létrejött ez a tanácsra emlékeztető elem, egy igen fontos és jó döntés volt.

„Például egy ilyen szakértői javaslat volt az is, hogy legyen benne egy ilyen tanácsszerű elem. Ami szerintem egy ilyen nagyon fontos rész volt.” (PBsz, Nő, 36 éves)

A közösségi költségvetések szervezési és módszertani nehézségei és dilemmái közé tartozik, hogy ezeket a munkacsoportokat hosszú távon leginkább csak úgy lehet fenntartani, hogy ha a tagok anyagi kompenzációt kapnak a részvételért. Hiszen bár saját közösségük érdekében önkéntesen dolgoznak ezekben a munkacsoportokban, mégis szabadidejüket áldozzák fel azért, hogy aktívan részt vegyenek a munkában, hatékonyan alakítsák a

munkafolyamatot, ezt pedig – jelen társadalmunkban – a legtöbb esetben valamilyen módon szükséges kompenzálni, amelyet interjúpartnerem erősített meg. Egyenesen hiba, ha az önkéntes lakosokat a program vezetői arra kérik, hogy egyedül, díjazás nélkül végezzék ezt a feladatot (ROTH, Z 2022).

„Hogyha nem fizet az ember a tanácstagoknak, akkor nagyon könnyen kiesnek. Ha azt akarjuk, hogy ne essenek ki a résztvevők, akkor pénzbeli kompenzáció szükséges”. (PBSz, Nő, 36 éves)

Más tényező is indokolja a pénzbeli kompenzációt, arra azért is szükség van, hogy a hátrányos helyzetű állampolgárok is részt vehessenek a munkában, tovább növelve az inkluzivitást és a részvételiség kiterjesztését a társadalomban.

„(...) főleg a fiatalok és a kevésbé iskolázottak esnek ki először. Ha be van osztva munkára, akkor nem tudja lemondani azt és nem is fogja, hogyha nincsen kompenzáció.” (PBSz, Nő, 36 éves)

A fővárosi közösségi költségvetés során tehát az állampolgárok ötleteket küldhetnek be az öt téma/kategória egyikére, amikből a szakmai jóváhagyás után a munkacsoport összeállítja a szavazólapot. A program négy éve során 2 595 javaslatot küldtek be a lakosok. Ennek 61%-a (1 596 ötlet) nem kapott szakmai jóváhagyást. Az ötletek 11%-át (289 ötlet) a tanács elutasította hiába kapott szakmai jóváhagyást. 172 olyan ötlet van, ami szavazáson nyert, de megvalósítása még folyamatban van és 11 projekt megvalósítása már megtörtént 2024 nyaráig bezárólag [1].

A fővárosi önkormányzat Nyitott Budapest osztályának munkatársa szerint a programra szánt összeg mennyisége a legnehezebben megoldható problémák közé tartozik, mivel számos ötletre nem elegendő a keret, aminek elsősorban nem az az oka, hogy az összeg kevés lenne, hanem hogy Budapest olyan költségvetési hiányban szenved, hogy számos alapvetőnek tekinthető fejlesztést is kénytelenek a lakosok a közösségi költségvetés segítségével megoldani mert más módon nincs lehetőség ezeknek a változások finanszírozására. (7. ábra)

„Majdnem minden fejlesztés erre van rá terhelve, annyira nincs pénz. (...) Idén nagyjából minden fejlesztést ebből kellett megoldani ez nem erre van kitalálva.” (BpM, Férfi, 40 éves)

Ugyan erre a problémáról számoltak be a megkérdezett lakosok is beszélgetésünk során. Interjúpartnerem véleménye szerint az akadálymentesítés és a szociális segítségnyújtás alap feladata lenne a fővárosnak, és nem a közösségi költségvetésre kellene ráterhelni. A programnak inkább alakosok ötleteinek megvalósításáról kellene szólnia.

„Az ötletek nagy része nekem annak tűnik, hogy alap feladata lenne a fővárosnak. Nem a hajléktalanokra kellene bízni, hogy szavazzák meg hogy legyen házuk” (BpL, Férfi, 21 éves)

7. ábra: A budapesti közösségi költségvetés módszertana, nehézségei

Forrás: Interjúk alapján, Saját szerkesztés 2024

Az interjúk alapján tehát a budapesti közösségi költségvetés programjának főbb eredményei között szerepel a lakosság bevonása a város fejlesztésébe, a helyi igények figyelembevétele és az állampolgári aktivitás növelése. A program ugyanakkor kihívásokkal is szembesül, mint például a finanszírozási korlátok, a szakmai jóváhagyási folyamat nehézségei, és a munkacsoportok hosszú távú fenntartásának kérdése. Az interjúalanyok kiemelték a program fontosságát a demokratikus részvétel és a helyi közösségek fejlesztése szempontjából, de javaslatokat tettek a program hatékonyságának javítására is. Fontosak az aktivistákból álló munkacsoportok, de a tagok részvételének anyagi kompenzálása nehézkes. Megoldandó probléma az is, hogy költségvetési hiány miatt gyakran a program az alapvető szükségletek kielégítésével kénytelen foglalkozni és olyan problémák megoldásával, amit a fővárosnak más – jelenleg hiányos – erőforrásból kellene finanszíroznia.

Kérdéses, hogy mi lesz a budapesti közösségi költségvetés sorsa. A 2025-ös budapesti költségvetés meghatározása során felvetették a lehetőséget, hogy szüneteltetik, vagy a költségvetésből kihagyják a programot, [7] Pedig egy részvételi költségvetésnél kruciális, hogy megbízhatóan, kiszámítható időközönként szervezzék, mert a lakosok ezáltal tudják, hogy mire számíthatnak és így fognak részt venni a KK.-ban. Ezzel párhuzamosan a program oldalán meghirdették, hogy 2025 december 30.-tól várják a beküldött ötleteket [1], Ebben az évben változás lesz a folyamatban, hogy a beérkezett ötleteket első lépésként a lakosok támogatják február 6. és 21. között. Hivatali szűrésre a 300 legtöbb támogatást szerzett javaslat kerül [1]

4.2.2 A józsefvárosi közösségi költségvetés felépítése és módszertana

Józsefváros önkormányzata 2022-ben szervezett először részvételi költségvetést. A programban bárki adhat be ötletet, aki a kerületben lakik, ott dolgozik, tanul, vagy egyéb módon kötődik a kerülethez és elmúlt 16 éves, szavazni viszont csak a kerület lakói tudnak. A VIII. kerület, a fővárosi Nyitott Budapest osztály munkatársa szerint igen hatékonyan szervezi a saját kerületi közösségi költségvetésüket (ezért is került mintaterületként kiválasztásra, ahogy az a módszertani fejezetben már említésre került). A kerületre vonatkozó információk többek között, a kerületi önkormányzat részvételiségért felelős munkatársával készített interjún alapulnak. Véleménye szerint a siker oka lehet, hogy a programban részt vevők jó élményként élik meg a részvételt, akár még közösség összekovácsoló ereje is lehet valamint, hogy a kerületben a lakosok jobban bele tudnak vonódni a programba. Emellett véleménye szerint a részvételi költségvetés népszerűségéhez az is hozzájárul, hogy a lakosság és az önkormányzat együttműködve, közösen tanulja a folyamatot, hogy hogyan tud effektíven a hivatal, az

önkormányzat és a lakosok együttműködni. A sikeresség oka az is, hogy működik részvételi iroda a kerületben és nem egy külsős céget bíznak meg a program lebonyolításával

„Nálunk működik iroda. A folyamatnak tanulás fókusza kell, hogy legyen. Hogy egy lakossági ötlettől, eljussunk befogadható költségvetési tervig, együttműködést kell a hivatal és a lakosság között” (JÖ, Nő, 28 éves)

A Józsefvárosi részvételi költségvetés elsődleges céljai közé tartozik tehát, hogy a lakosok is mélyebb módon szólhassanak be a kerület működésébe, és megismerjék, hogyan befolyásolhatják élőhelyük változását, és hogy hogyan tudják igényeiket kifejezni az önkormányzat felé és hogyan tudják a számukra fontos beruházásokat előtérbe helyezni, érdekeiket érvényesíteni.

„Itt nem csak felhasználói és panasztételi szinten tudnak beleszólni az önkormányzat munkájába”. (JÖ, Nő, 28 éves)

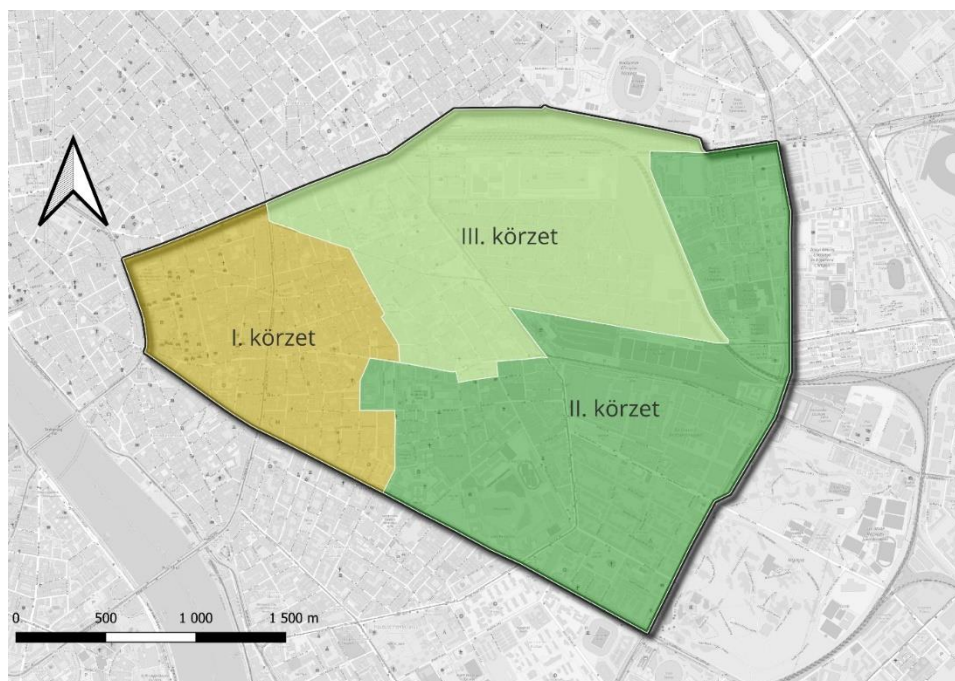
Továbbá fontos cél a polgárok tájékoztatása, tanítása, az önkormányzat működésével kapcsolatban, hogy megismerjék milyen fejlesztéseket van Joga véghez vinnie egy kerületi döntéshozóknak, milyen beruházásokkal kapcsolatos javaslatok azok, amiket az önkormányzat be tud fogadni.

„Van ebben edukáció is, az önkormányzat mit tud befogadni, mit nem.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A kerület részvételi költségvetésében a budapestivel ellentétben nem tematikus alapon csoportosítják a beküldött javaslatokat, hanem a kerületet három körzetre osztották lakosságarányosan. (8. ábra) Ennek célja az volt, hogy elkerüljék azt, hogy a kerület belső részeire érkezzen az összes ötlet, mert akkor a külső területek kevésbé fejlődnek. A lakosoknak lakcímüket a regisztráció során kel megadniuk, ami alapján a szavazókat a megfelelő körzetbe sorolják.

„Területi alapon három részre osztottuk a kerületet. (...) Ettől várjuk azt, hogy kiegyenlítődnek az ötletek, részvételi arányok és a forráselosztás.” (JÖ, Nő, 28 éves)

Józsefváros alapvetően 11 városrészre bontható, ezek eltérő körzetekbe kerültek (8. ábra). Az **első körzetbe**, melynek 21 887 lakosa van került a Corvin negyed (Népesség 8000 fő), itt található a Corvin sétány, ami Budapest egyik fontos üzleti- és bevásárlóközpontjának tekinthető, irodáival, bevásárlóközpontjával és szolgáltató helységeivel. A Csarnok negyed (egyik legkiemelkedőbb területe a Rákóczi tér, ami turizmus szempontjából kiemelkedő terület a belvárosban. [3] A Palota negyedben van a Blaha Lujza tér, ami a város egyik legforgalmasabb csomópontja, ebben a negyedben található a Magyar Nemzeti Múzeum is. A **második körzet** lakónépessége 11 217 fő. Itt van a Magdolna negyed itt található a Turay Ida Színház, valamint a Duma Színház. A Népszínház negyedben van a II. János Pál Pápa tér, ami Pest egyik legnagyobb tere, és itt található az Erkel Színház is. Kerepesdűlőn helyezkedik el a Fiumei úti sírkert. A **harmadik körzetben**, amelynek lakónépessége 14 782 fő található a Ganz negyed, ahol zöld területként megemlíthető a Rikári tér, illetve itt található a józsefvárosi piac is. A Losonci negyedben számos zöld terület található, ezek közül a legnagyobb az ELTE fűvészkert, de itt található például a Grundkert, és a Molnár Ferenc tér is. Az Orczy negyedben van az Orczy Park, ami Budapest egyik legnagyobb zöldfelülete, és a Magyar Természettudományi Múzeum is. Ebbe a körzetbe tartozik a Százados negyed is, itt lelhető fel, a BKV Előre Sport Club és Szabadidős Központ, valamint a Százados úti művésztelep, ami Budapest legrégebbi művésztelepe.

8. Ábra A Józsefvárosi részvételi költségvetésben résztvevő körzetek.

Forrás: reszvetel.jozsefvaros.hu, Saját szerkesztés 2024

A józsefvárosi közösségi költségvetés számára rendelkezésre álló összeg változott az évek során. Az első évben 120 millió forint állt rendelkezésre, de ekkor még csak három körzet volt, a második évben 150 millió, ebben az évben vezették be az ún. „Teljes Kerület” kategóriát. Ez utóbbi kategóriába kerülnek azok a javaslatok, amik nem köthetők területhez.

„Minden évben jöttek ötletek, amik inkább program inkább szolgáltatás (például egy vásár szervezése), ezeket nehéz volt területre kijelölni, ez a kategória tavaly nagyon jól szerepelt” (JÖ, Nő, 28 éves)

2024-ben a költségvetés 180 millió forint, így a három körzet és a „Teljes Kerület” kategória is 45-45 millió forinttal rendelkezhet. A részvételiségért felelős munkatárs szerint ennél az összegnél többre lenne szükség egy ideális részvételi költségvetéshez.

„Ez az összeg egy zebrára már nem elegendő, és egyre kevesebbre sajnós” (JÖ, Nő, 28 éves)

A beküldött ötleteket megvizsgálják a program munkatársai, hogy nem tartalmaz-e sértő, uszító vagy pártpolitikai tartalmat. Ezek után azt vizsgálják, hogy a javaslatok szakmai szempontból mennyire megvalósíthatók illetve, hogy ütközik-e az önkormányzat más projektjével. Amennyiben ezek a feltételek nem állnak fent, úgy módosítják az ötletet, hogy megvalósítható legyen. A módosításokról az ötlet beadóját folyamatosan értesítik. A beküldött ötleteket jellemzően nem utasítják el azért, mert túl drága, hanem értesítik az ötletbeadót, hogy csökkentett tartalommal lehet a javaslatot megvalósítani.

„Ha azt írja, hogy fásítsuk végig az egész utcát akkor azt mondjuk, hogy hát esetleg ilyen planténeres zöldítéssel tudjuk befogadni” (JÖ, Nő, 28 éves)

A javaslatokat leginkább akkor utasítják el, ha jogszabályba ütköznek, vagy nem a kerület hatáskörébe tartoznak. Az elutasítás egyéb oka lehet az, hogy olyan ötletet küldenek be, aminek megvalósítása már folyamatban van az önkormányzat által.

„(...) Ez egyrészt jó, mert ugyan azt akarja a lakosság, amit mi csinálunk, másrészt meg rossz, hogy nem jut el a lakóhoz pedig elvileg lehetne róla tudni, hogy történik és bele is lehet szólni, hogy hogy történjen” (JÖ, Nő, 28 éves)

Ezt követően a helyi **munkacsoportok** az önkormányzat munkatársaival közösen összevonják, egységesítik és összeállítják az általuk a szavazólapra javasolt ötletek listáját. Végül a szavazólapra kerülő ötletekről a munkacsoport tagjai döntenek. A részvételi költségvetés során kiemelt szerepe van a munkacsoportoknak Józsefvárosban is. A csoportok körzetenként vannak kialakítva, és a körzetek lakosaiból állnak. A VIII. kerület programja során a munkacsoportokba önkéntes módon lehet jelentkezni. Interjúpartnerem szerint az ideális az, ha a munkacsoportokban minden lakos reprezentálva van. Ugyanakkor mivel nincs elegendő számú jelentkező ez nem teljesíthető maradéktalanul.

„Jó vitás emberek jöttek, akik különböző érdekeket hoztak be. A cél az, hogy fiatal is legyen, idős is legyen, edukált is legyen, kevésbé edukált is legyen a munkacsoportban (...) Kevés volt a jelentkező, úgyhogy mindenki bejutott. (...) amiatt, hogy kevesen jelentkeznek, nem is tudunk szűrni, mert elvileg lennének ilyen szűrési szempontjaink.” (JÖ, Nő, 28 éves).

Interjúpartnerem továbbá azt is hangsúlyozta, hogy nagy előny, hogy már három éve szerveznek részvételi költségvetéseket, így ismertebb lett, ám a szükségesnél így is kevesebben jelentkeznek a munkacsoportba.

„3 év lakossági munkacsoport közössége, segít abban, hogy akkor vagy újra jelentkezik, vagy a barátait hívja meg. Így kicsit jobban tudjuk csinálni, de így sem érzük el a célszámot. Egyébként körzetenként egy olyan 15 ember lenne az, amit mi szeretnénk ehhez képest minden évben kicsit kevesebb” (JÖ, Nő, 28 éves)

Az előző projekt tapasztalatai segítségével a folyamat ideálisabbá tétele érdekében a munkacsoportok minden évben, más-más módszertannal dolgoztak. Ennek oka az volt, hogy az ötletek szavazólapokra tétele minél effektívebb formában mehessen végbe.

„Az első évben hétfőnként három órára ült össze a munkacsoport (...) ez egy élehetetlen konstrukció volt. A következő évben azt csináltuk, hogy egy teljes napig dolgozott egy körzeti munkacsoport, Idén meg már úgy csináltuk, hogy párhuzamosan üléseztek a munkacsoportok, hogy egymás szavazólapjaira is rá lássanak, hogy a végén ne legyen mindegyik körzetnek ugyanolyan szavazó lapja, hanem lássák azt, hogyha ott nagyon sok zöldítés bejött, akkor lehet, hogy kevesebbet tesznek a szavazólapra.” (JÖ. Nő 28 éves)

A nyolcadik kerület munkatársa is megerősítette, a budapesti részvételiség kapcsán felkeresett interjúpartnerem állítását, miszerint hosszú távon a munkacsoport tagjait **kompenzálni** kell a programra szánt idejükért és bele fektetett munkájukért, hogy minden réteg megengedhesse magának a munkacsoportban való részvételt.

„Hogyha mélyül a folyamat és több munkát várnánk el a munkacsoport tagjaitól, akkor annak ki kell dolgozni a költségvetési fedezetét, hogy ezt meg lehessen fizetni.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A tagok megfizetése jelen pillanatban jutalom formájában valósul meg, de jogszabályi okok miatt ez az összeg korlátozva van. (9. ábra) A munkacsoportok szerepét interjúpartnerem szerint erősíteni kellene, a lakosoknak részt kellene venniük a szabályok vizsgálatában és

szükség esetén módosításában is. Ez tovább mélyítene az együttműködést a lakosság és az önkormányzat között.

„De miért ne lehetne a lakosokkal közösen megvizsgálni és akár alakítani az olyan típusú szabályokat, amik olyan ötletek befogadását tennék lehetővé, amiket elutasítunk” (JÖ, Nő, 28 éves)

9. ábra: A munkacsoportok előnyei, nehézségei

Forrás: Interjúk alapján, Saját szerkesztés 2024

A VIII. kerület esetében szavazni online és személyesen tud minden 16 év fölötti józsefvárosi lakos. Mindenkinek öt szavazata van, amiből kettővel a saját, egyet-egyét pedig a többi körzetben és a kerületi szintű ötletek választásánál tud leadni. 2024-ben április 1. és április 20-a között lehetett szavazni. A szavazás anonim módon zajlik.

Amennyiben a megvalósításba az önkormányzatnak partnert kell bevonnia, ez pályázati úton tehető meg. A javaslatok megvalósítása után, (amennyiben a keret engedi) a második legtöbb majd a harmadik legtöbb szavazatot kapott ötlet is megvalósul. Azokat a javaslatokat, amik érvényesek, de nem kerültek szavazólapra, vagy nem nyernek a szavazáson az önkormányzat illetékes munkatársainak továbbítják javaslatként. Ez a módszer igen jól működik interjúpartnerem szerint.

Józsefváros esetében jelentős konfliktusok nem figyelhetők meg a program működésében. Minden év tapasztalatai segítségével egyre több nehézséget tud kiküszöbölni a részvételi költségvetés. Az első év során ilyen nehézség volt, hogy a hivatalon belül nem volt elég átlátható a fejlesztési folyamat.

„Alapvetően az a tapasztalat, hogy egy-egy városfejlesztési projekten a hivatalnak nem egy-egy egysége dolgozik.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A **konfliktusok** elkerülésének igen jó módszere, hogy a hivatal irodáinak munkatársaival, akik delegálva vannak ehhez a feladathoz egyszerre konzultálnak a félreértések elkerülése végett, akkor is, ha az egyik irodának nem feltétlen az illetékessége. A hivatalos eljárási rend létrejötte is fontos a program munkatársai és a hivatal együttműködésének kérdésében. Az eljárásrend a jegyző által kiadott utasítás arra, hogy a hivatal hogyan működik közre a részvételi költségvetés menedzselésében. Szabályokat állít fel a közös munkát illetően.

„Ez azért fontos, mert erre tudok hivatkozni, hogy üljenek le velem egy négy órás megbeszélésre” (JÖ, Nő, 28 éves)

Problémák, hibák lehetnek még későbbi fázisokban is. A részvételi költségvetés munkatársai csak a folyamat végén vonják be a hivatal munkába, hogy csak a szavazólapra került ötletekről kelljen megállapítani, hogy azok jogilag és költségvetésügyileg is megvalósíthatók. Ezen folyamat során becsúszhatnak hibák mind a program, mind a hivatal munkatársai részéről, amik hatására a hivatal által jóváhagyott ötleteket, amiket akár meg is szavaznak, végül még sem lehet, vagy csak nagyon nehezen lehet megvalósítani.

„Egy nyertes ötlet végig ment a pénzügyi kontrolon és, átcúszott. Aztán utólag kiderült, hogy jogilag és költségvetésileg sem megvalósítható, mégis szavazólapra került és nyert. (...) Fél év volt mire kibogoztuk hogyan lehet ezt megoldani” (JÖ, Nő, 28 éves)

A 2024-es részvételi költségvetés kapcsán nehézség volt, hogy a választások miatt kevesebb idő állt rendelkezésükre a folyamat lebonyolításához. Így a tervezetnél kevésbé tudták mélyíteni, tovább fejleszteni a programot

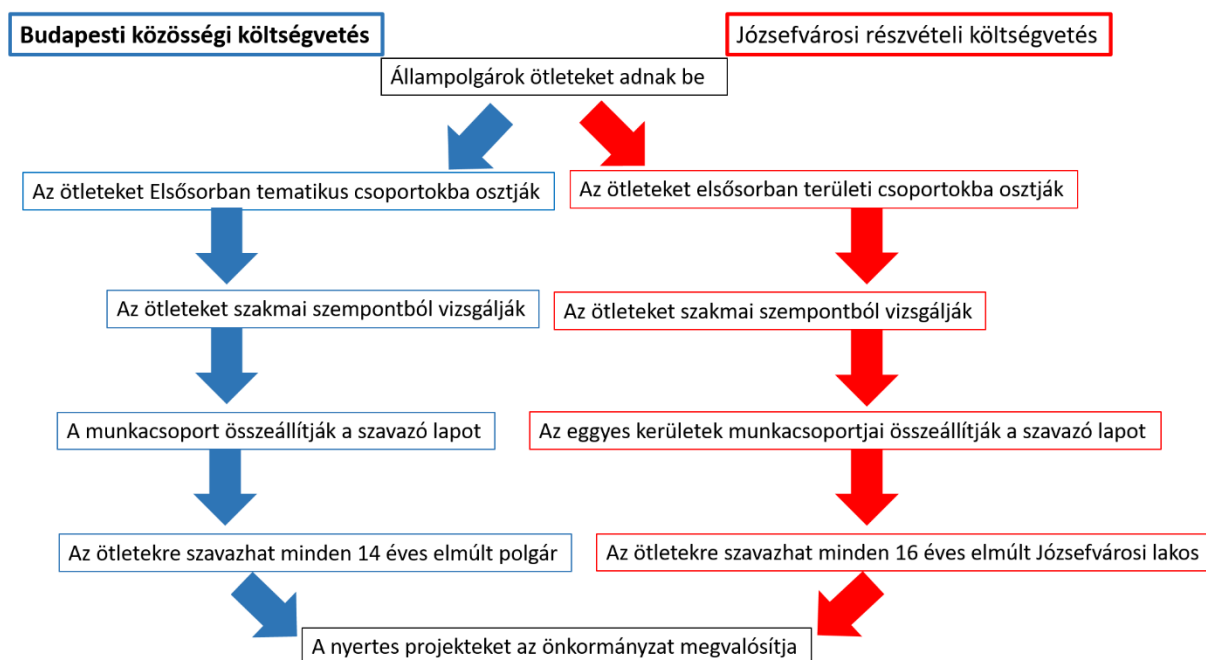
Konfliktusra adhat okot az is, hogy még nem magától értetődő a városfejlesztő cégnél vagy egyéb helyi szereplőknél, hogy a városfejlesztési folyamatban része van a részvételi költségvetésnek is, így nem mindig számolnak vele, hogy a nyertes ötleteket meg kell valósítani és egyéb fejlesztésekkel lekötik a kapacitásukat.

„Ülnek a városfejlesztő cégnél, hogy kapnak tíz új projektet, mikor csinálják ezt meg, miközben tudja, hogy a részvételi költségvetésből befognak jönni projektek.” (JÖ, Nő, 28 éves)

Konfliktusokat okozhat a hivatalon belül az is, ha egy bizonyos projekt, program működésével a lakosság nem elégedett így ötletet küld be annak javítására. Ilyenkor nehézség, hogy olyan ötletet nem lehet elkezdni szervezni, amit az önkormányzat már csinál. Interjúpartnerem szerint, ha ennek ellenére sok ötlet érkezik egy ilyen programra az jelzi, hogy az jelenleg nem működik megfelelően

„A hivatal szervez vásárt, de ha van nyolc vásárlókérés, akkor nyilván valamilyen hiányt érzékelnek.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A nyolcadik kerület sikeressége abból fakad, hogy jó közösségi élményt nyújt a lakosoknak, valamint a lakosság és a döntéshozó testület szoros együttműködéséből származik. A programban a nehézségek és a konfliktusok elsősorban a félreértésekre vezethetők vissza, valamint arra, hogy az eltérő önkormányzati irodák között még nem tökéletes az együttműködés.

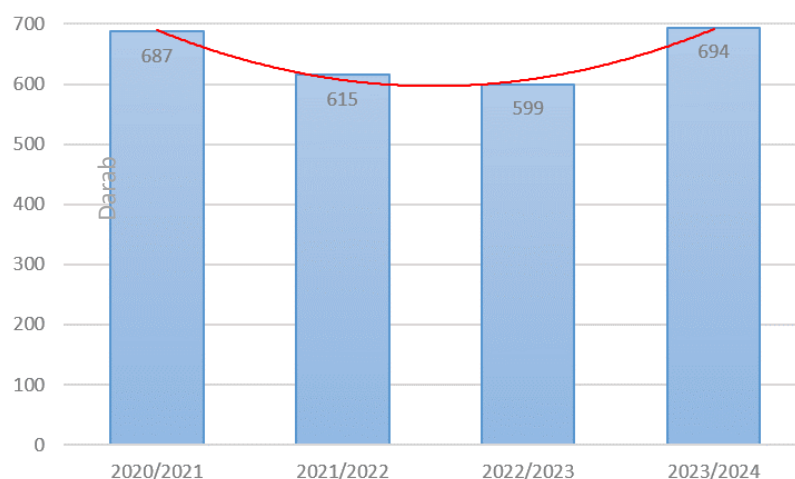

10. ábra: A fővárosi és a józsefvárosi program összehasonlítása
Forrás: Interjúk és online források alapján, Saját szerkesztés 2024

A két program alapvető módszertana azonos, az állampolgárok, ötletek benyújtásával és azok megszavazásával beleszólhatnak településük fejlődésébe. A fő eltérés az, hogy míg a fővárosi közösségi költségvetés első sorban **témákra bontja**, ezzel szemben Józsefvárosban **területiség** alapján osztják csoportba a javaslatokat. (10. ábra) Megfigyelhető, hogy a nyolcadik kerület **összes körzetében** van munkacsoport, míg Budapesten **egy ilyen szervezet** figyelhető meg. Különbség figyelhető meg a szavazás kapcsán is. A fővárosi programban minden **14 éves** elmúlt polgár szavazhat, aki Budapesten él, dolgozik, vagy tanul, Józsefvárosban a szavazásban csak a kerület lakosai vehetnek részt **16. életévük betöltését követően**. Mindkét esetben nehézség a munkacsoportok finanszírozása, és ezáltal a csoport reprezentatív összeállítása.

4.2.3 A fővárosi közösségi költségvetés tematikus jellemzői

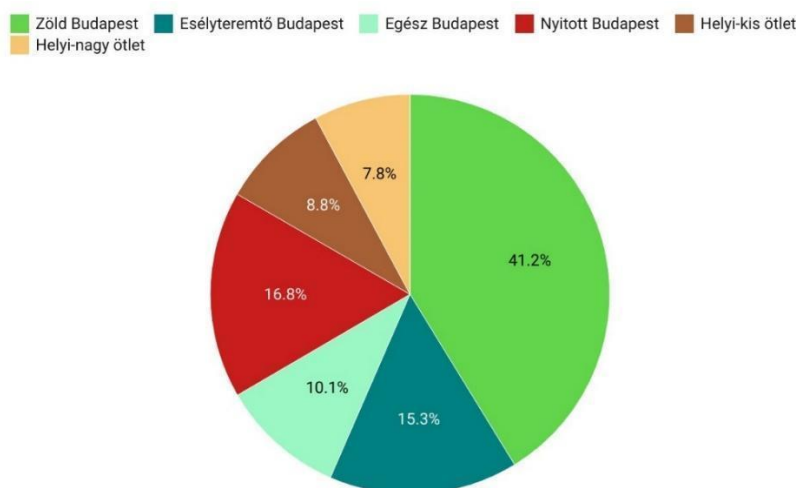
A kutatás egyik fő célja a budapestiek fejlesztési igényeinek megismerése, ötleteik jellemzőinek feltárása, ezért nemcsak a megszavazott vagy a megvalósult ötleteket, hanem minden beküldött ötletet vizsgáltam. 2020 és 2024 között a budapesti közösségi költségvetésre beérkező ötletek száma 2 595 darab volt. Ezek között vannak javaslatok, amik köthetők területiséghez, és vannak, amik nem. A vizsgált négy év során a beküldött javaslatok számában nem figyelhető meg lényeges változás (11. ábra), az legtöbb ötletet tartalmazó a 2023/2024-es ciklus volt ezidáig.

11. Ábra: A budapesti közösség költségvetésre érkezett ötletek mennyiségének változása az elmúlt négy ciklus során. Forrás: otlet.budapest.hu, Saját szerkesztés 2024

A változás az első és a második év között -10,48%, a második és a harmadik között 2,6%-kal csökkent, a harmadik és a negyedik év között viszont 15,8%-kal nőtt a beküldött ötletek száma. A 2021-2022 közötti programév esetén visszaesés figyelhető meg a beküldött ötletek számában. Ennek oka lehet, hogy mivel ötleteket 2021 novembere és 2022 januárja között lehetett beküldeni, ez az időszak éppen a koronavírus-járvány miatti lezárások feloldásával esik egybe (VRIES, M. ET. AL. 2021), így az emberek nem a közösségi költségvetéssel, hanem inkább az eredeti életükhöz való visszatéréssel foglalkoztak.

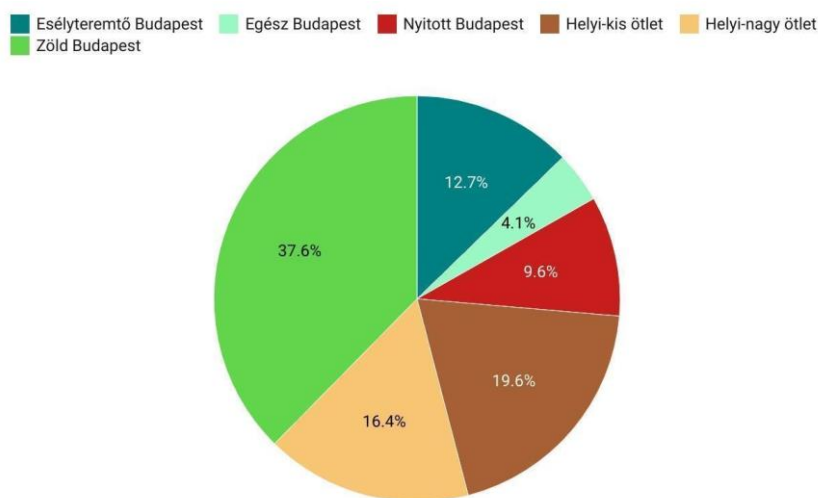
Az összes beküldött ötletek közül arányaiban a „Zöld Budapest” kategóriába érkezett a legtöbb (41,2%) (12. ábra). Ebből látszik, hogy az ötleteket beküldő lakosok egy zöldebb, fenntarthatóbb Budapestet szeretnék, ebbe az irányba kívánják mozdítani a város fejlődését. A „Nyitott Budapest” és az „Esélyteremtő Budapest” kategóriákra érkezett ötletek, aránya közel megegyezik (16,8% és 15,3%). Együttesen az összes beérkezett ötlet harmadát teszik ki.

12. ábra: Az összes évet vizsgálva az egyes kategóriákba beérkezett ötletek aránya az összes ötlethez képest. Forrás: otlet.budapest.hu, Saját szerkesztés 2024

A „Nyitott Budapest” kategóriába érkező nagy mennyiségű szavazatok oka lehet, hogy a lakosok fontosnak tartják a digitalizációt, valamint a fővárossal való együttműködést, de továbbá az is fontos ok lehet, hogy sok olyan ötlet érkezett, amit nem lehetett más kategóriába

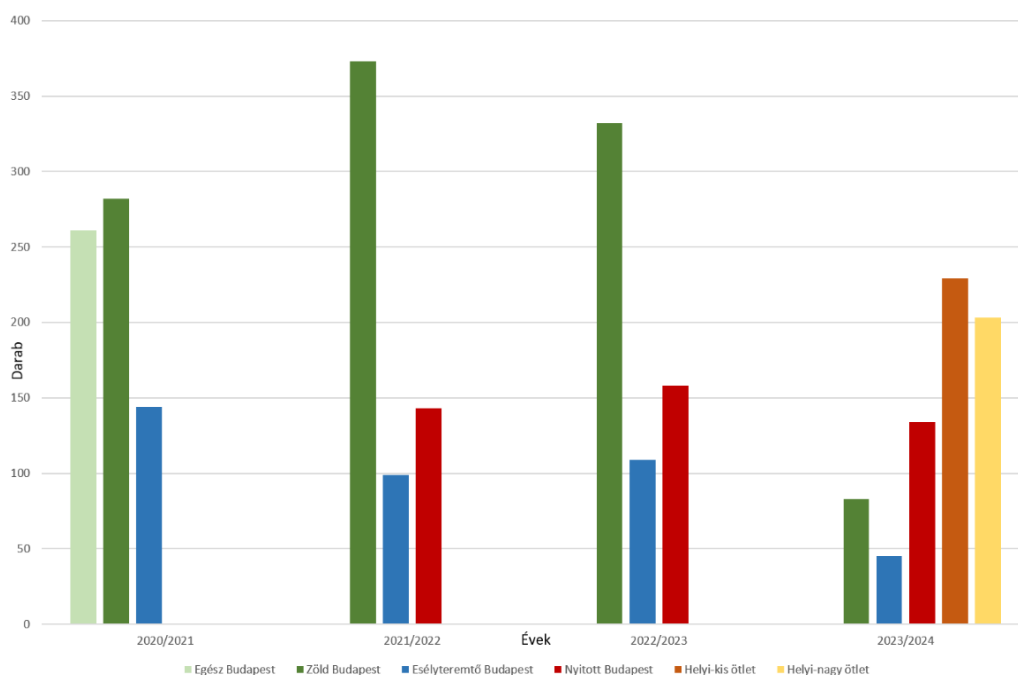
sorolni (ld. előző fejezetek). Az „Esélyteremtő Budapest” népszerűsége és az ebbe a kategóriába érkezett javaslatok (pl. segítő szakszolgálat létrehozása, akadálymentesítés) arra utal, hogy Budapesten fontos kérdés a hátrányos helyzetű emberek segítése. Az ebbe a kategóriába eső javaslatok legnagyobb része a nyilvános illemhelyek számának növeléséről szól, tehát sokaknak problémát jelent, hogy nincsen elég nyilvános mosdó a fővárosban. Ha minden beküldött ötletet vizsgálunk az „Egész Budapest” kategóriára az ötletek 10,1%-a érkezett. Ez a szám azért ilyen alacsony, mert ezt a kategóriát megszüntették az első év után. A „Helyi kis” (8,8%) és a „Helyi Nagy ötlet” (7,8%) kategóriába érkezett ötletek arányánál is az láthatjuk, hogy a többi kategóriához képest alacsony, ez azért van, mert ezt a két kategóriát a negyedik évre vezették be (12. ábra). Ha csak a területhez köthető ötleteket vizsgáljuk, azt figyelhetjük meg, hogy a „Helyi kis” (19,6%) és a „Helyi Nagy ötlet” (16,4%) kategóriák sokkal hangsúlyosabbak. (13. ábra)

13. ábra: Az összes évet vizsgálva a beérkezett ötletek tematikus megoszlása

Forrás: otlet.budapest.hu, Saját szerkesztés 2024

A Budapesti közösségi költségvetés négy éve alatt A „Zöld Budapest” kategóriába eső ötletekből volt a legtöbb az utolsó évig, mikor ebbe a kategóriába érkező javaslatok száma lecsökkent. Az „Egész Budapest” kategóriába csak az első programban érkeztek ötletek, ezután számuk nullára csökkent. (14. ábra) Ennek oka az, hogy az első program után ezt a kategóriát megszüntették. A „Helyi kis” és „Helyi Nagy ötlet” csoportokba azért nem érkeztek ötletek egészen az utolsó programig, mert ebben az évben vezették be ezt a kategóriát. Bevezetésük után ezekbe a kategóriákba érkezett a legtöbb javaslat, ez alapján a közösségi költségvetés elsősorban a lakosok kerületi identitását, a lokálpatriotizmusukat erősítheti.

14. ábra: Az egyes kategóriába érkezett ötletek számának változása.

Forrás: otlet.budapest.hu, Saját szerkesztés 2024

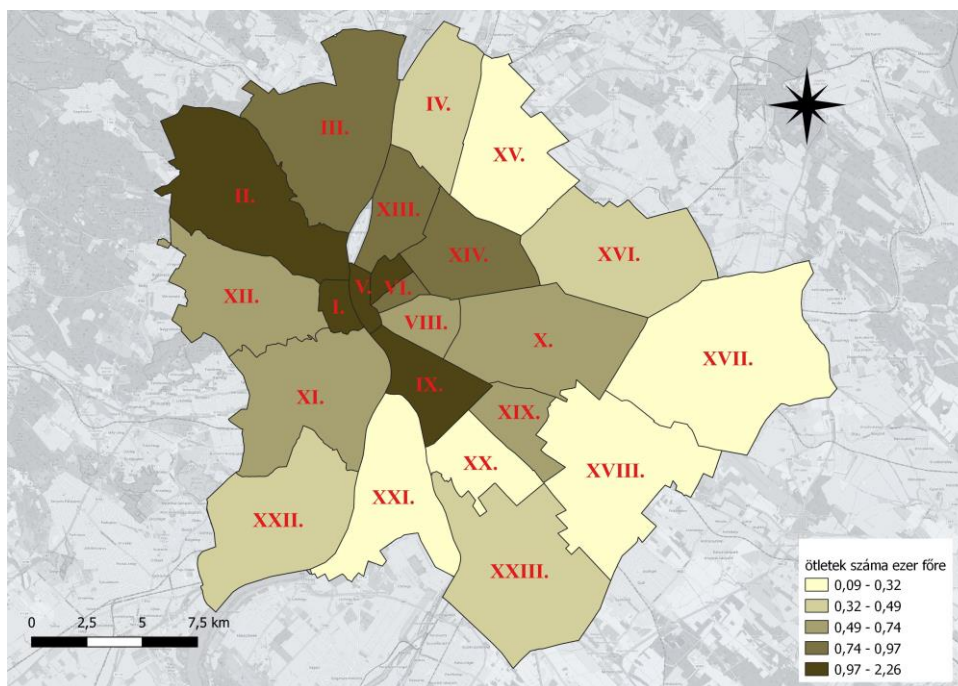
A „Nyitott Budapest” kategóriába a második programévtől kezdődően adhattak be ötleteket. Innentől kezdve igen népszerűnek bizonyult, 130–160 közötti benyújtott ötletszámmal rendelkezik átlagosan. A negyedik programra ebbe a kategóriába érkezett a harmadik legtöbb ötlet. Az „Esélyteremtő Budapest” kategóriába érkezett ötletek száma nagyban nem változott egészen az utolsó programig, amikor is erőteljesen háttérbe szorult. Ennek oka lehet, hogy a lakosokat egyéb témák kezdték el jobban foglalkoztatni, és inkább helyi kötődésű kis- illetve nagy ötletekre, javaslatokra fókuszáltak. Természetesen a lecsökkent esélyteremtő és zöld kategóriák bizonyos mértékben megtalálhatók az újonnan létrehozott helyi kategóriában is. Hiszen az interjúkból is kiderült, hogy továbbra is – megkérdezett lakosok – a zöldítést és az esélyteremtést tartják a legfontosabb témáknak

„Szerintem nagyon érdekes ez a hátrányos helyzetűek segítése, de a többséget vagy a zöldterület vagy az innováció mozgatja” (BpL, Férfi, 20 éves)

A Budapesti program során a beküldött ötletek számában nem volt szembetűnő csökkenés, vagy növekedés, a javaslatok alapján a legnagyobb igény Budapest zöldebbé tételére volt az elemzett programévek összesített eredményeit tekintve, habár az elmúlt program során ezeknek az ötleteknek száma csökkent. Fontos továbbá kiemelni, hogy a 2023/2024-es program során kiemelkedő a helyi ötletek kategóriába benyújtott ötletek száma, amely a lakosok lokális térben való gondolkodását emeli ki. Népszerű kategóriák még az esélyteremtéssel, a technológiai fejlesztéssel és a helyi fejlesztésekkel kapcsolatos javaslatok is.

4.2.4 A fővárosi közösségi költségvetés területisége

A fent elemzett beérkező 2 595 ötletnek közel fele, 1 108 darab köthető szűkebb földrajzi helyhez, jelen vizsgálatban konkrét kerülethez vagy valamilyen megnevezett térhez, területegységhez. A következőkben ezeknek a beérkező ötleteknek területi megoszlását vizsgálom kerületi szinten.

15. ábra: Az összes kategóriába érkezett ötletek száma kerületenként ezer főre vetítve 2020 és 2024 között. Forrás: otlet.budapest.hu, saját szerkesztés, 2024

A nemzetközi tanulmányok mutatnak rá, hogy a részvételi költségvetések a hagyományosan fejlődésből kimaradó területek felé irányítja a forrásokat (CABANNES, Y. 2004). Ugyanakkor azt vizsgálva, hogy a budapesti program során ezer helyi lakosra vetítve hány ötlet érkezett (15. ábra) azt láthatjuk, hogy arányaiban a belvárosi kerületekre (pl. V., IX. és az I.) érkezik több ötlet, míg Budapest külvárosi kerületeire arányait tekintve jóval kevesebb. Ez megegyezik azzal, amit a közösségi költségvetéshez kapcsolódó egyik vezető az interjú során mondott. Állítása szerint ezekből a kerületekből azért érkezik kevesebb ötlet mivel a **kommunikációs lehetőségek** eleve szűkre szabottak a főváros esetében, a külsőbb kerületek tekintetében pedig ezek még korlátozottabbak. Nincsenek megfelelő eszközök, a hirdetéshez (nem tudják plakátra kitenni, nincsen fővárosi helyi lap, ahol megjelenhetne stb.) Így az itt élők nem hallanak a pályázatról, nem ismerik annak lényegét és a folyamat működését.

„A fővárosnak nincs kommunikációs lehetősége. Nincs újságunk, nem engednek be minket a tévéhíradóba” (...) „a BKK-nak a reklám felületein tudunk kommunikálni, amivel nem érjük el azt, aki autózik. Szerintem nagyon sok budapesti soha nem hallott erről az egészeztől.” (BpM, Férfi, 40 éves)

Interjúpartnerem példának hozta fel a nyolcadik kerületre érkezett nagy számú és Kispestre érkezett kisszámú ötlet mennyiségét, szerinte a nyolcadik kerület helyi közösségi költségvetésének hatékonysága, sikere (ld. fentebb) okozhatja, hogy fővárosiba is sok ötlet

érkezik, ezzel szemben ez Kispesten nem ennyire effektív (VRIES, M. ET. AL. 2021), így kevesebb ötletet küldenek be fővárosi szinten is.

„A VIII. Kerület, ők elég profin meg nagyon sok gondolattal csinálják.” (BpM, Férfi, 40 éves)

Összességében tehát a belsőbb kerületre több ötletet küldenek be, ami persze nem feltétlenül jelenti azt, hogy a belsőbb fővárosi kerületek lakói aktívabbak, jobban hajlandók a részvételiségi programokban valóban részt venni, hiszen 1-1 kerületre máshonnan is érkezhet ötlet. Ugyanakkor az, hogy a helyi kis- illetve nagy ötletek viszonylag népszerűek, jól mutatja azt, hogy sokan a szűkebb környezetükben gondolkodnak, annak problémáit és megoldási lehetőségeit látják, keresik leginkább. Tehát összességében fennállhat kapcsolat abban, hogy egy kerületre hány ötletet nyújtanak be és az ott élő emberek mennyire vesznek részt a programban. A fővárosi szintű közösségi költségvetés ez alapján a belső pesti és összességében a budai kerületekben népszerűbb, mint a külső pesti kerületekben. Oda kevesebb emberhez jut el, kevésbé vesznek ebben részt. Fontos tényező ebben a kommunikáción kívül az is, hogy működik-e **a kerületben saját kerületi közösségi költségvetés**, hiszen mindez a fővárosi részvételi költségvetést is erősítheti, ez esetben a helyiek jobban megértik a rendszer működését, jelentőségét.

A területi eltérések további feltárásához és megértéséhez statisztikai adatokat is felhasználtam. Fontos megjegyezni, hogy ezen adatok nem egyénekre vonatkoznak, hanem kerületi szinten aggregáltak. Nem feltétlenül állnak közvetlen kapcsolatban a közösségi költségvetés területi eltéréseivel, ugyanakkor alkalmasak arra, hogy egy további más módszertanon (interjú, kérdőív) alapuló kutatást megalapozzanak. Az adatok összevetésére az ezer helyi lakosra jutó adott kerületre benyújtott ötletek számát és néhány társadalmi, gazdasági mutatót használtam, amelyeken Pearson-féle korrelációt számoltam (2. táblázat).

A területi különbségeket erősítheti, hogy az ötletek száma, és a regisztrált szolgáltatások között 0,87-es, erős korreláció figyelhető meg. Tehát ez alapján – kerületi szinten –, ahol több a szolgáltatás azokra a területekre több ötlet érkezik. A belvárosi kerületekre, ahol több vállalkozás foglalkozik szolgáltatással több ötlet érkezik, mint ahol kisebb számban figyelhető ez meg. Ezekbe a belsőbb kerületekbe a külvárosi kerületek lakói is sokszor megfordulnak munkába/iskolába menet, vagy ha szórakozni szeretnének, így sok ötlet érkezik ide a külvárosból is, tehát a **térhasználati** jellemzők fontos **tényezőnek** számíthatnak.

Vizsgált mutatók	Korreláció mértéke
Regisztrált vállalkozások a szolgáltatásokban ezer főre	0,87
Ezer lakosra jutó egyetemi végzettséggel rendelkező lakosok száma	0,73
Ezer lakosra jutó magas szintű digitális munkát végző lakosok száma	0,71
Öregedési index	0,66
Rendszeres művelődési formákban résztvevők, 100 lakosra	0,62
Ezer lakosra jutó személygépkocsi	0,57
Egy lakosra jutó belföldi jövedelem	0,50
Alkotó művelődési közösségek tagjai, 100 lakosra	0,43

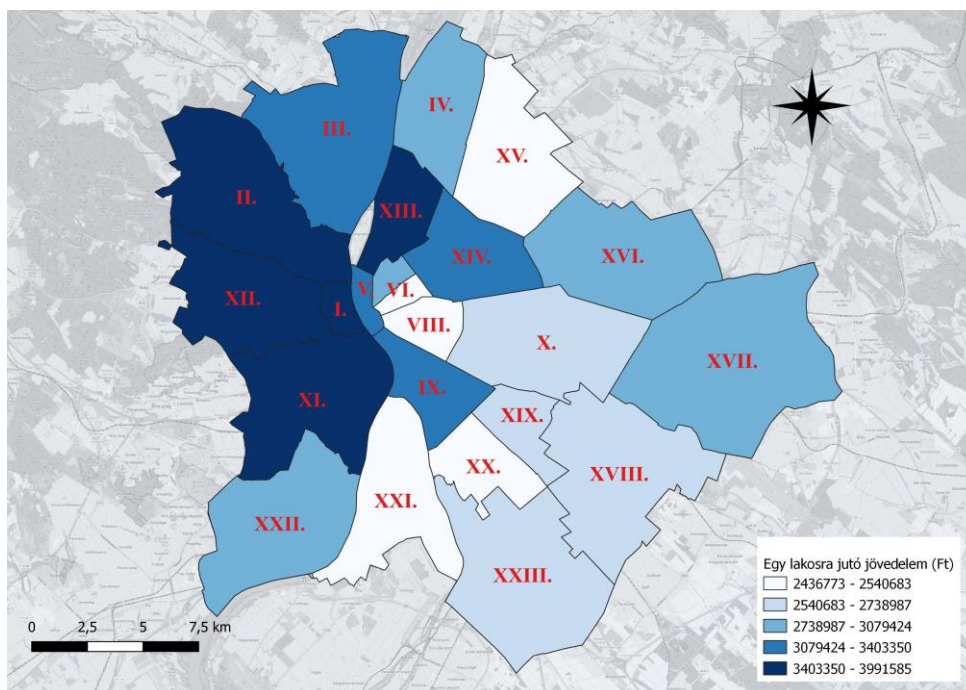
2. Táblázat: Vizsgált mutatók korrelációja az 1000 lakosra jutó benyújtott ötletekkel kerületenként. Forrás: TeIR, Saját szerkesztés 2024

A táblázat korrelációs eredményei alapján kiemelendő az egy lakosra jutó belföldi jövedelem és az ötletek száma közötti korreláció (0,496), de a személygépkocsik eloszlása is 0,57-es korrelációt mutat. Mindez még nem jelenti azt, hogy akik magasabb jövedelemmel rendelkeznek, vagy több autóval bírnak, szívesebben vesznek részt aktívan a közösségi költségvetésben. (Habár későbbi a későbbi fejezetekben ezt interjúpartnereim árnyalják és részben megerősítik). Ugyanakkor mutatja azt, hogy **gazdasági tényezők** befolyással lehetnek a térbeli eltérésekre.

Egy másik ilyen fontos tényezőcsoport az iskolázottságbeli, demográfiai és digitális készségekre vonatkozó **társadalmi-demográfiai tényezők**. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkező kerületek, a magasabb digitális tevékenységet végzők aránya, és a magasabb öregedési index is közepes vagy erős korrelációval bír az ötletek számával.

Közepes korreláció figyelhető meg abban is, hogy milyen mértékű a társadalmi, kulturális aktivitás az adott kerületben. A 100 lakosra jutó rendszeres művelődési formákban résztvevők és a benyújtott ötletek száma között 0,62-es, míg a 100 lakosra jutó alkotó művelődési közösségek tagjai között 0,43. Fontos tényező lehet tehát a helyi aktív kulturális élet, amely participációra ösztönözheti a helyieket.

Ez alapján azokban a kerületekben, ahol a lakosok jobb egzisztenciális helyzettel rendelkeznek, vagy ahol magasabban iskolázottak (ezt interjú alanyaim is megerősítették) oda több ötlet érkezik, ott többen vesznek részt a programban (2. táblázat). A rosszabb egzisztenciális helyzetben élő lakosok és a kevésbé edukált lakosok kisebb mértékben vesznek részt a programban (16. ábra). Ennek oka lehet az, hogy nem jut el hozzájuk a program létezése, de lehet az is, hogy az anyagi problémákkal küzdő lakosoknak nincsen ideje, energiája a programban részt venni. Az, hogy bizonyos kerületek lakói kevésbé aktívak és a leszakadóbb kerületekre kevesebb ötlet érkezik, nem segíti a közösségi költségvetések azon alapvető célkitűzését, hogy a leszakadt rétegeket felkarolja, hangot adjon nekik és csökkentse a területi különbségeket. (WAMPLER, B. 2000) Hiába küldhet be bárki ötletet, és hiába van lehetőség arra, hogy a közösségi költségvetést felhasználva hallhatóvá tegyék hangjukat, és meg is valósítsák az igényeiket, ha ez az eszköz létezése sokukhoz el sem jut, vagy nem vonja be őket a program olyan szinten, hogy részt vegyenek benne.

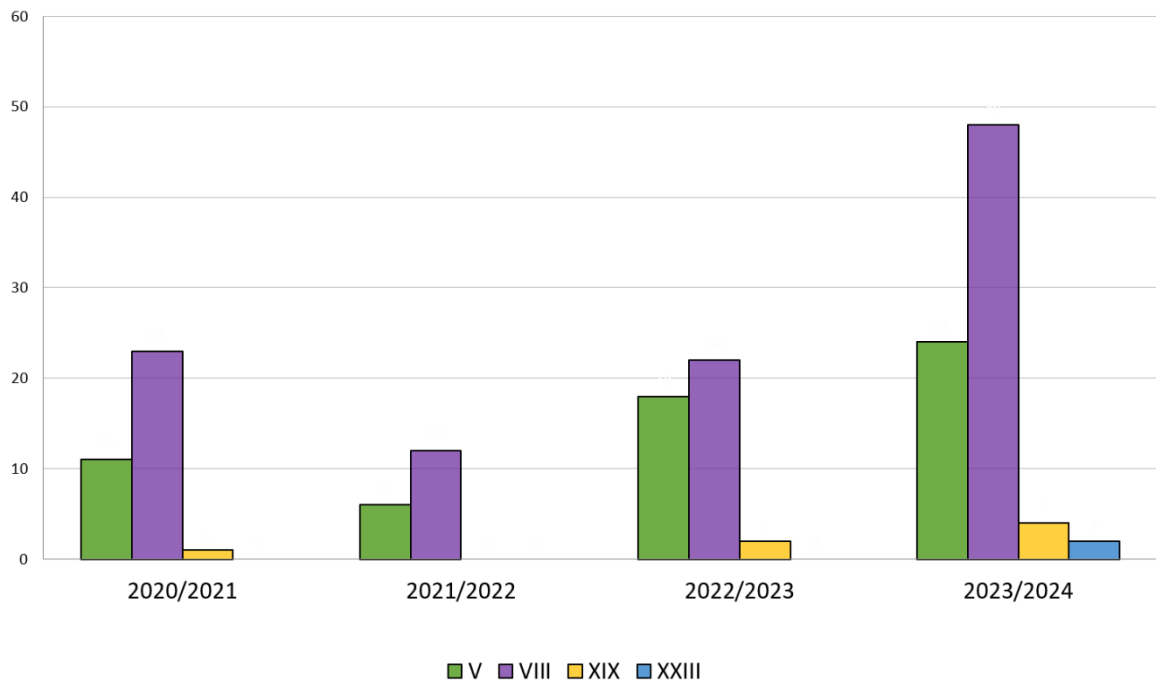
16. ábra: Egy lakosra jutó éves belföldi jövedelem kerületenként
Forrás: TeIR, Saját szerkesztés 2024

A budapesti program egyik első szervezője az interjú során alátámasztotta ezt, azt mondta ez a probléma nem csak a budapesti, de más országok programjainál is jelen van.

„Summer Vill-nél is azt láttam, hogy az első év nagyon sok mindenben nem teljesítette a kitűzött céljait. Sok nem angol ajkú Amerikában élőt nem ér el (...) ott a latinó közösség meg a fekete közösségnek a tagjai szokott ilyen kiemelt sérülékeny csoportként szerepelni. És akkor például mi azt mértük, hogy mennyien vesznek részt, és az látszott, hogy sokkal kevesebben, mint ami a censusban van.” (PBsz, Nő, 36 éves)

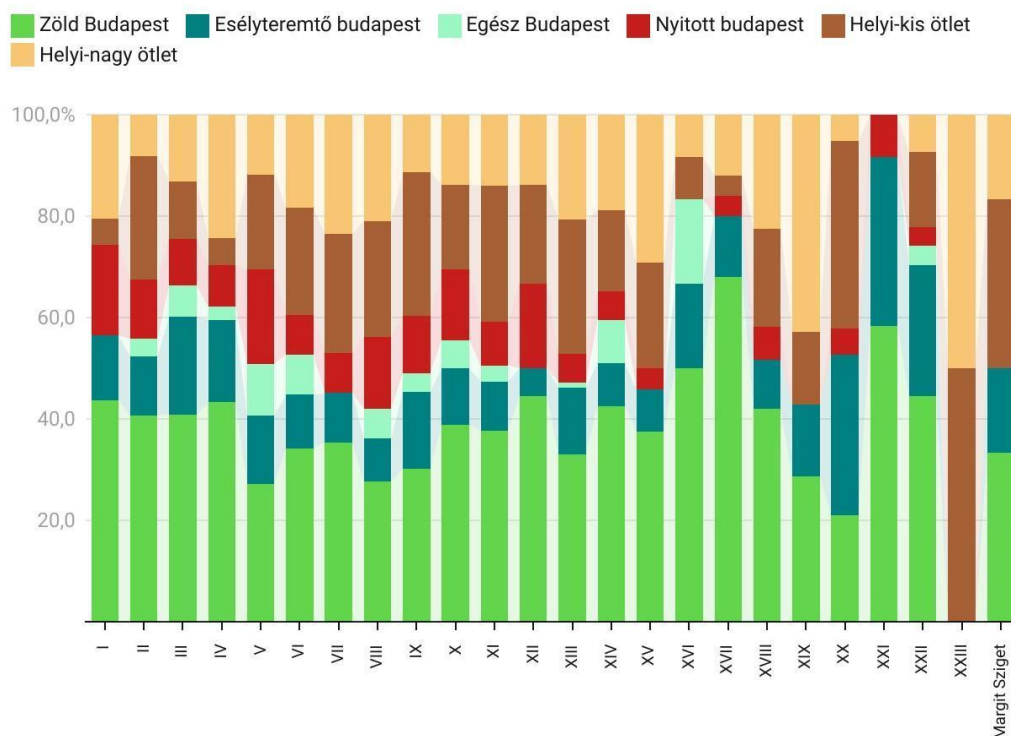
Ugyanakkor interjúpartnerem hangsúlyozta, hogy Magyarországon igen nehéz azt vizsgálni, hogy a részvételi költségvetések mennyire érik el a különböző finansziális helyzetben lévő polgárokat, mivel erről adatokat szerezni igen nehéz, mérése mind a jogi szabályozások, mind a társadalmi hozzáállás miatt csak erősen korlátozottan lehetséges.

Az összes kerület közül kiemelttem 2-2 kerületet, ahova a sok és ahova a kevés ötlet érkezett, azt vizsgálva, hogy a benyújtott ötletek száma hogyan változik (17. ábra). A program négy éve során a beküldött ötletek mennyisége jelentősebben nőtt azokban a kerületekben, ahova már a program kezdetén is sok ötlet érkezett, mivel a korábbi aktivitás, eredményesség buzdíthatja további részvételre a következő évben is a lakosokat. Míg ahova kevesebb ötlet érkezett eleve, ott az eltelt időszakban az ötletek mennyisége kisebb mértékben nőtt, vagy akár csökkent is bizonyos időközönként (17. ábra). A 2021-2022 közötti program esetén számos kerületben visszaesés figyelhető meg a beküldött ötletek számában. Ennek egyik fő oka a már az előző fejezetben is említett, koronavírus-járvány miatti lezárások majd annak feloldása.

17. ábra: Az V. a VIII. a XIX. és a XXIII. kerületre érkezett ötletek alakulása
Forrás: otlet.budapest.hu, Saját szerkesztés 2024

Tehát azokban a kerületekben, ahol eleve van részvételi költségvetés (5. ábra), ott a fővárosi közösségi költségvetés is folyamatosan viszonylag népszerű és idővel még népszerűbb lett, míg ahol nincs ilyen kerületi intézkedés, vagy eleve kevés ötleteket nyújtottak be, ott alig lett népszerűbb vagy éppen népszerűtlenebb lett, így a kerületek közti szakadék tovább mélyült. Ezt a jelenséget számos kutatás alátámasztja. Azok a lakosok, akik részt vesznek a programokban még aktívabbak lesznek míg akik nem azok kevésbé támogatják a jelenséget (MICHELS, A. 2014).

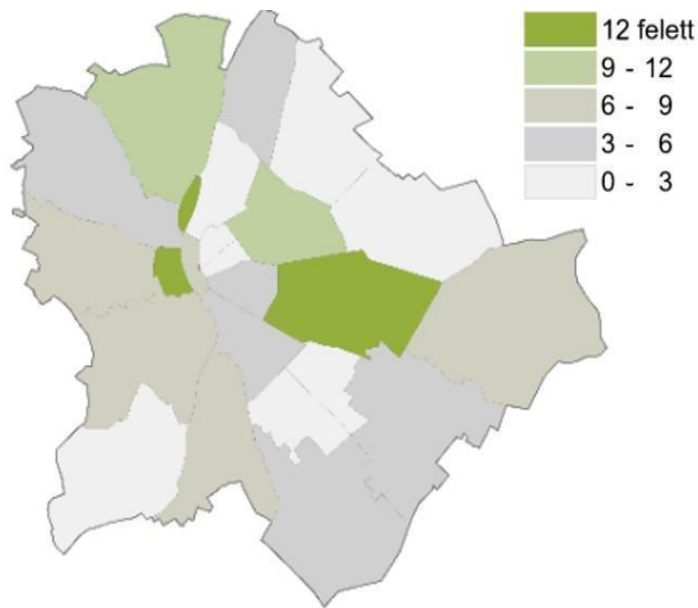

18. ábra: Az egyes kategóriába beérkezett ötletek aránya száma kerületenként 2020 és 2024 között Forrás: otlet.budapest.hu, Saját szerkesztés, 2024

A területi különbségek nem csak a beküldött ötletek összegzésében figyelhetők meg, de a kategóriákat vizsgálva külön-külön is (18. ábra). Interjúpartnerem példának a zöldítést hozta, mivel az első kerületre érkezik be az egyik legtöbb „Zöld Budapest” kategóriába eső ötlet annak ellenére, hogy már most is ez a főváros egyik legzöldebb területe, ezzel szemben például a XXIII. kerület, ahol igen kevés zöldterület található, alig érkeznek ezzel kapcsolatos ötletek.

„Nagyon sok első kerületi zöld ötlet van, miközben nyilvánvalóan az az egyik legzöldebb kerület eleve. (...) És akkor erre az ember azt mondaná, hogy nehogy már ott zöldítsünk, ahol eleve minden zöld, csak hát ott vannak azon a kulturális színvonalon az emberek, hogy beszélgetnek róla, megszervezik és beadják.” (BpM, Férfi, 40 éves)

Számos egyéb tényező mellett 0,3-as korreláció figyelhető meg az ezer főre érkezett „Zöld Budapest” kategóriába érkezett ötletek száma és az egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem mennyisége között, tehát a tematikus ötletek területi eltérésének egyik oka lehet, hogy az eltérő kerületeket társadalmi és gazdasági helyzeténél fogva eltérő problémák és fejlesztési lehetőségek foglalkoztatják. Egyes területeket kevésbé foglalkoztat a zöld eszme, zöld koncepció, más problémákra összpontosítanak. Arányaiban a legtöbb ötlet a „Zöld Budapest” kategóriában a XVII. kerületre érkezett, (a beküldött ötletek 68%-a) ami nem sorolható a legzöldebb kerületek közé (19. ábra). Ennek oka talán éppen az, hogy a nem elegendő zöldfelület ösztökélte az embereket, hogy ilyen nagy arányban adjanak be zöldítéssel vagy más, fenntarthatósággal kapcsolatos ötleteket.

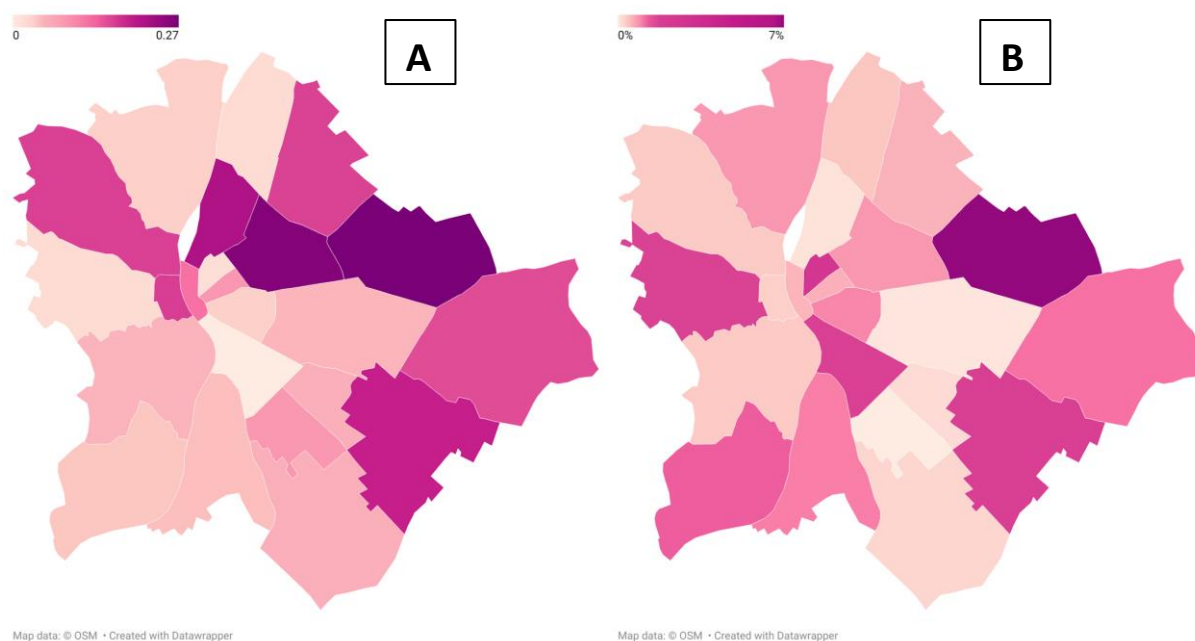
**19. ábra: Egy főre jutó zöldterületek nagysága Budapesten m²/fő.
Forrás: Budapest Környezeti Állapotértékelése 2019 – 2020**

A „Nyitott Budapest” kategóriából a belső kerületekre arányaiban több ötlet érkezett, mint a külső kerületekre (18. ábra). 0,37-es közepes korreláció figyelhető meg ezen osztályba érkezett ötletek száma és az egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem mennyisége között. Tehát a térbeli eltérés egy lehetséges oka, hogy azokban a külső kerületekben, ahol magasabb a rosszabb egzisztenciális helyzetben lévők aránya, kevésbé foglalkoznak például a közösség építésével, helyette más, számukra fontosabb problémák foglalkoztatják őket. A „Nyitott Budapest” tehát inkább egy belvárosi területi fókusszal rendelkezik.

Az „Egész Budapest” kategóriába érkezett arányaiban a legkevesebb ötlet a kerületekre. Ennek fő oka az, hogy az ebbe az osztályba érkező ötletek nagy része nem köthető földrajzi helyhez, így kerülethez sem feltétlenül. Továbbá fontos, hogy ezt a kategóriát megszüntették az első program után.

Arányaiban a „Helyi nagy ötlet” kategóriában a XXIII. kerületre érkezett a legtöbb beküldés. Ennek oka azonban nem az, hogy ezeket ilyen kiemelkedően fontos kérdéseknek tartják a lakosok, hanem hogy a közösségi költségvetés népszerűtlensége miatt mindössze két ötlet érkezett a kerületre, 1-1 a fentebb említett kategóriába és a „Helyi kis ötlet” kategóriába így lehetséges az 50-50% -os arány. Hasonló jelenség figyelhető meg a XIX. és a XV. kerület kapcsán is, ahol 43% és 29% a „Helyi nagy ötlet és a „Helyi kis ötlet” kategóriákba érkezett ötletek aránya, ezekre a kerületekre is kis számban érkeztek ötletek. Összeségében megfigyelhető, hogy azokra a kerületekre, amelyekre kevés ötlet érkezett – tehát inkább a külső kerületekre – jellemzőbb, hogy nagyobb arányban érkeznek a „Helyi nagy ötlet” kategóriába eső javaslatok. Továbbá a két helyi kötődésű kategória népszerűsége mutatja, hogy az embereket kifejezetten érdeklik a saját közvetlen környezetüket érintő problémák, fejlesztési lehetőségek, részben alátámasztva azt, hogy a közösségi költségvetés képes a lokálpatriotizmust erősíteni és növelni a lakosok környezetükkel kapcsolatos tudatosságát.

Az „Esélyteremtő Budapest” kategóriába eső ötleteket arányaiban a XVI., XX., XXI. és a XXII. kerületbe küldték a legnagyobb számban (20. A ábra). 0,44-es korreláció figyelhető meg az „Esélyteremtő Budapest” osztályba érkezett ötletek és a hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók aránya a nappali oktatásban között, vagyis az adatok alapján azokban a kerületekben van a legnagyobb igény az esélyteremtésre, ahol több hátrányos helyzetű él. Ezekben a kerületekben a szociálisan nehezebb helyzetben lévő lakosok, nagyobb számban vannak jelen (20. B ábra).

20. ábra: A: Az ezer főre jutó „Esélyteremtő Budapest” kategóriába érkezett ötletek száma kerületenként B: Kerületenként a hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók aránya a nappali oktatásban (százalék) Forrás: otlet.budapest.hu, saját szerkesztés, 2024

Az eredmények alapján tehát a budapesti közösségi költségvetés kapcsán megfigyelhetjük, hogy a belvárosi kerületekre jelentősen több ötlet érkezett, mint a külvárosi kerületekre. Ennek szerteágazó okai közé tartozik, hogy a belváros mindenki által igénybe vett terület ezért a külső kerületek lakói is küldenek ide ötleteket. Emellett az anyagi helyzet függvényében a jobb egzisztenciával rendelkező kerületekből több ötlet érkezik, ugyanakkor ez a jelenség alól Józsefváros kivétel. Itt a helyi program sikere arra ösztönzi a lakosokat, hogy a fővárosi programon is nagyobb számban vegyenek részt. Az anyagi helyzet mellett azt is láthatjuk, hogy az iskolázottabbak aktívabban veszik ki a részüket a programból. Ezekből arra következtethetünk, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő állampolgárok felkarolását a program nem tudta teljes mértékben megvalósítani. Az ötletek tematikus megoszlása is egyértelmű térbeli eltéréseket mutat. Számos zöldítéssel kapcsolatos ötlet érkezett azokba a kerületekbe, ahol már most is számottevő a zöldterületek mennyisége, ugyanakkor azokból a kerületekből is nagy az igény egy zöldebb városra ahol napjainkban nem figyelhető meg ez a megfelelő

szinten. Az esélyteremtés igénye azokban a kerületekben volt jelen leginkább, ahol a legtöbb hátrányos helyzetű lakos él, hiszen nekik van ezekre a fejlesztésekre szükségük.

Az ezer főre vetített ötletek 0,68-as korrelációt mutat az ezer lakosra jutó bűncselekmények számával és 0,7-es a tartós munkanélküliség százalékos arányával, ugyanakkor itt nem figyelhető meg ok-okozati kapcsolat, a korreláció azért van jelen mert mind a bűncselekmények, mind a tartós munkanélküli lakosok is a belvárosban vannak jelen a programtól függetlenül.

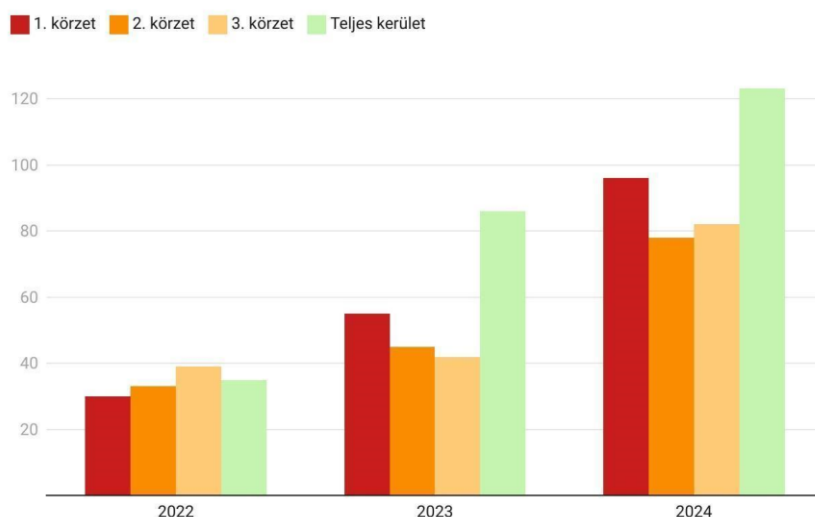
A fővárosi program esetében tehát a beküldött ötletek területisége az adatok és az interjúk alapján **több társadalmi-gazdasági és lokális tényezőtől függ, tehát egy igen komplex jelenség.** Ilyen tényező pl. a lakosság jövedelmi helyzete, iskolázottsága, szociális helyzete. Fontos befolyásoló tényező a helyi közösségi költségvetés megléte, a központi, fővárosi kommunikáció sikeressége, de befolyásoló tényező lehet a kerület politikai irányultsága is. Összességében tehát különböző térhasználati, gazdasági, demográfiai és társadalmi tényezők indokolhatják a térben jelentkező eltéréseket a fővárosi közösségi költségvetésben. Fontos különbséget tenni a program területi eltéréseiben és a lakossági részvétel eltéréseiben. A benyújtott ötletek száma alapján látjuk, hogy igen jelentős térbeli különbségek figyelhetők meg a programban, amelyeket a fentebb említett tényezők, és az interjúk alapján lentebb részletezett tényezők egyaránt alakítanak. **A kerületek és a helyi lakosság eltérő helyzete indukálja, magában hordozza tehát a térbeli egyenlőtlenségeket. Megfontolandó lenne tehát egy térbeli kvóta, vagy területiségen alapuló módszertan kidolgozása.**

4.2.5 A józsefvárosi közösségi költségvetés területisége

A nyolcadik kerület részvételi költségvetésére 2023-ban 228 ötlet és 6 627 szavazat érkezett, amely magasan felülmúlta az előző év eredményeit (137 ötlet és 2 595 szavazat) (GOSZTONYI M. 2023). A 2024-es programra 379 javaslatot küldtek és 1 365-en szavaztak összesen. Ugyanakkor elemzésében GOSZTONYI M. felhívja a figyelmet arra, hogy a növekedés oka lehet az is, hogy egy ötletbeküldő több ötletet is küldhet be, tehát a számszerű növekedés nem feltétlenül jelent valódi aktivitásbeli növekedést a lakosságban. (GOSZTONYI M. 2023)

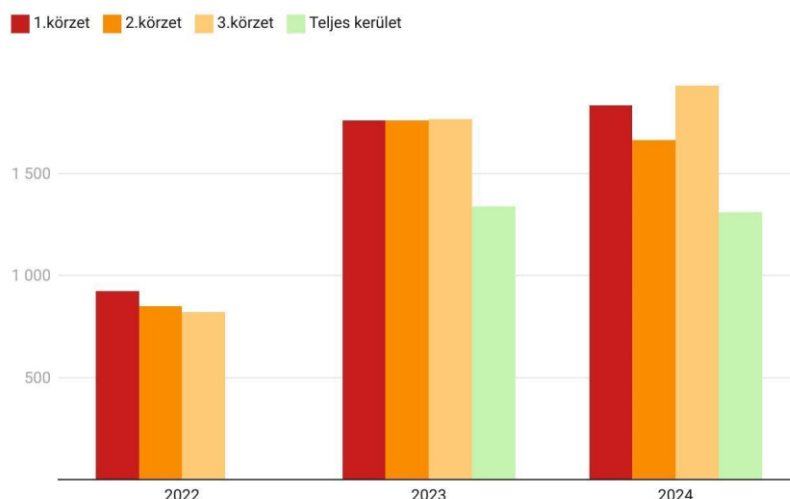
A kerület három körzetre lett osztva a program keretein belül, ahogy az fentebb részletezésre került. Minden évben a legtöbb javaslat a „Teljes Kerület” kategóriába érkezett (20. ábra). Ennek oka, hogy mivel ez a kategória területiségtől független, ezért ide mindegyik körzetből érkezett ötlet és szavazat is. Fontos kiemelni, hogy a „Teljes Kerület” kategória a program első évében még nem létezett, így azok az ötletek, amiknek nem volt egyetlen lehatárolható területe, vagy az egész kerületre vonatkoztak, azok utólag kerültek ebbe a kategóriába abban az évben.

2022-ben a 3. körzetre érkezett a területhez köthető ötletek nagy része, és az 1. körzetbe a legkevesebb. A következő évben már az első körzetre érkezett a javaslatok nagy része, és ez így is maradt 2024-ben is. Abból, hogy a körzetekre ilyen hasonló számban érkeztek javaslatok arra következtethetünk, hogy egyik kerület sem túlzottan domináns, mindegyik körzet közel hasonló szinten vesz részt a részvételi költségvetésre való ötletek beküldésében, a kialakított körzetek tehát ilyen szempontból kiegyenlítettek. (21. ábra)

21. ábra Évek során körzetekre beérkezett ötletek számának változása
Forrás: reszvetel.jozsefvaros.hu, Saját szerkesztés 2024

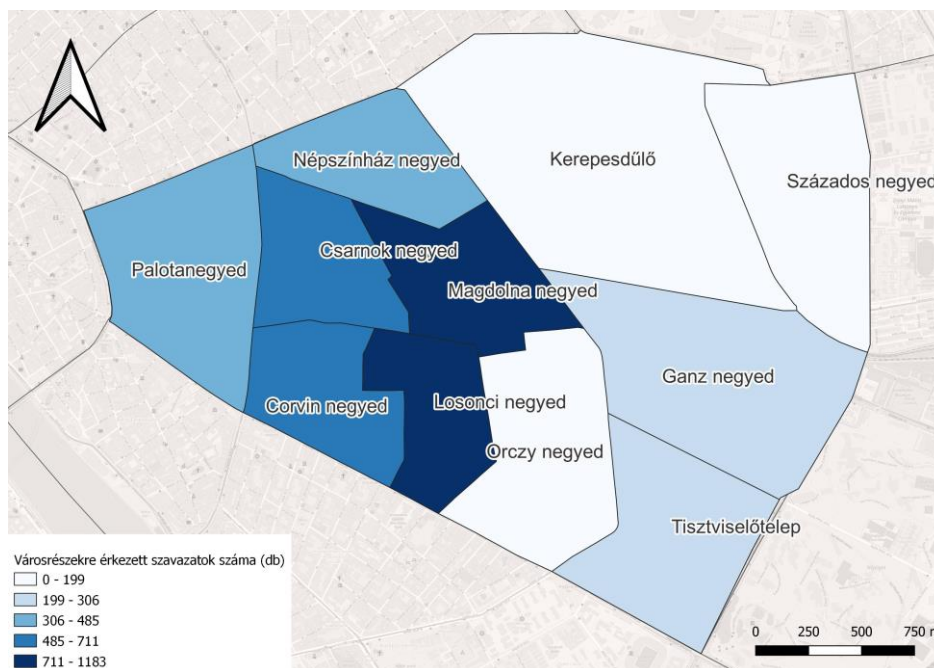
Az ötletekre való beérkezett szavazatok alapján is azt láthatjuk, hogy a körzetek között nincs jelentős eltérés (22. ábra). Ez alapján nem csak az ötletbeadások, de a programban szavazók is közel ugyanolyan arányban szavaznak az egyes körzetekre, így nem figyelhetők meg kimagasló térbeli eltérések. 2022-ben a legkevesebb és a legtöbb szavazatot kapott körzet között a különbség 104 szavazat, 2023-ban a különbség mindössze 9 szavazat volt. 2024-ben pedig a különbség továbbra is csak 264 szavazat volt. Láthatjuk, hogy a 2022-es év folyamán még mindegyik körzetben ezer alatt volt a szavazatok száma, ez a későbbi években közel másfél-kétszeresére emelkedett, ez is mutatja a program egyre növekvő népszerűségét. Míg a beérkezett ötletek nagy része a teljes területre érkezett, addig a szavazatok közül ebbe a kategóriába érkezett a legkevesebb. Ez azt mutatja, hogy a beküldött ötletek között sok nem köthető helyhez, mégis a lakosokat inkább érdeklik azok a javaslatok, amiknek területisége, jobban kötődik közvetlen környezetükhöz, hiszen ezzel van kapcsolatuk, hasznuk lehet annak megvalósításából.

22. ábra: Az évek során körzetekre beérkezett szavazatok számának változása

Forrás: reszvetel.jozsefvaros.hu, Saját szerkesztés 2024

2024-ben körzetenként a városrészekre érkezett szavazatok arányában van eltérés (23. ábra). Az első körzetben a Csarnok negyedre vonatkozó ötletek a szavazatok majdnem felét (42%) kapták, a Palota és a Corvin negyed közel ugyan annyi (27% és 31%) szavazatot kapott. A második körzetben a Magdolna negyed 25%-át a Népszínház negyed 64%-át kapta meg a szavazatoknak, míg Kerepesdűlőre vonatkozó ötletre nem érkezett szavazat. A harmadik körzetben a Ganz negyedre 34%-a, Losonci negyedre 30%-a Tisztviselőtelepre 32%-a Orczy negyedre 4%-a érkezett a szavazatoknak, a százados negyedre nem érkezett szavazat. Fontos kiemelni, hogy annak oka, hogy Kerepesdűlőre és a Százados negyedre nem érkezett szavazat, az oka az volt, hogy ezekre a városrészekből nem került ötlet a szavazólapra.

23. ábra: 2024-ben a körzetek városrészeire beérkezett szavazatok száma abszolút értékben.

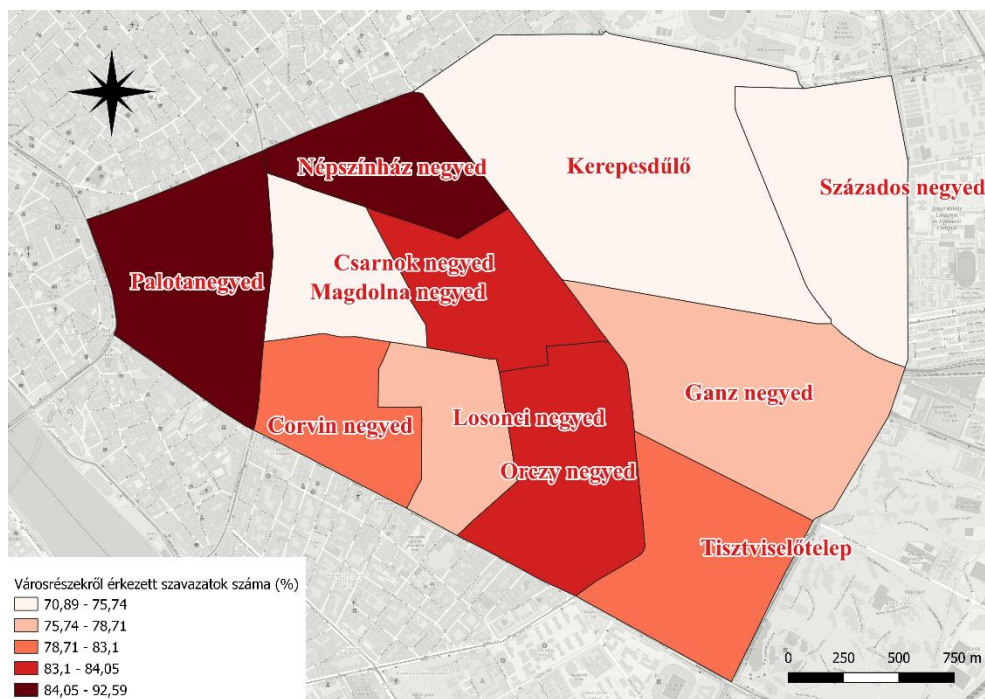
Forrás: reszvetel.jozsefvaros.hu, Saját szerkesztés, 2024

Ezt támasztja alá az is, hogy a népszerű ötletek között több volt, ami ugyan arra a térre, területre érkezett (24. ábra). Ezek a terek olyan központi helyen vannak, hogy városrésztől függetlenül mindenkinek fontosak. A szavazólapon megtalálható projektek között a legtöbb a II. János Pál Pápa térre érkezett, ami nem csak Józsefváros, de egész Budapest szempontjából egy fontos központi szerepet ellátó tér. Ugyanakkor, erre a térre érkezett szavazólapra került ötletek száma is mindössze 3 darab, a második legtöbb szavazólapra került ötlet a Mátyás és Teleki térre érkezett, viszont ezek az ötletek száma is csak 2-2. Ennek oka, hogy a munkacsoportok úgy állították össze a szavazólapot, hogy egy terület se tehessen szert túl nagy súlyra.

Forrás: reszvetel.jozsefvaros.hu Saját szerkesztés 2024

41

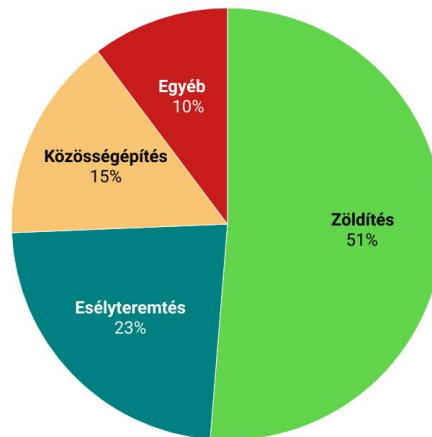

25. ábra: Az egyes városrészekből érkezett szavazatok száma abszolút értékben
Forrás: Sajat szerkesztés 2024

A józsefvárosi kerületi adatok arra világítanak rá, hogy a nyolcadik kerületen belül nem figyelhetők meg jelentős területi eltérések. A három kerületben az évek során a program népszerűsége közel ugyan olyan szinten nőtt mindegyik körzetben. Az ötletekre érkezett szavazatok számában sem figyelhető meg területi eltérés a körzetek között, viszont a „Teljes Kerület” kategória itt is igen népszerűnek bizonyult. A körzeteken belül a városrészeket vizsgálva azt láthatjuk, hogy jelentősen eltér a városrészekre érkezett szavazatok (23. ábra), és a városrészekről küldött szavazatok száma (25. ábra). Ennek oka nem a városrészek lakossági aktivitásában keresendő, hanem abban, hogy mely városrészek azok, amelyeket a kerületi lakosok legaktívabban használnak, melyek azok a helyek, terek, amelyek problémáival, hiányosságaival leginkább tudatosak.

4.2.6 Józsefvárosi részvételi költségvetés tematikus megoszlása

Józsefvárosban az ötleteket területiségük alapján csoportosították és nem téma szerint. Ennek ellenére kutatásom kapcsán fontosnak éreztem a szavazólapra került ötletek tematikus vizsgálatát is. Ennek érdekében a fővárosi programhoz hasonló kategóriákba soroltam a javaslatokat.

26. ábra: Józsefvárosi program során szavazólapra került ötletek tematikus megoszlása.
Forrás: reszvetel.jozsefvaros.hu, Saját szerkesztés 2024

A nyolcadik kerületi részvételi költségvetés során az ötletek több mint fele zöldítéssel kapcsolatos (26. ábra), ezzel ez a kategória magasan kiemelkedik a többi közül. Ebből is látható, amit józsefvárosi interjúpartnerem is említett, hogy nagy igény van a kerület zöldebbé tételére.

„Nagyon sok zöldítő ötlet érkezik, de ez egy ilyen betondzsungelben nem is meglepő.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A második legtöbb javaslat az esélyteremtéshez köthető ez az összes ötlet közel negyede, 23%. Ez azt jelzi, hogy a VIII. kerület lakosainak nagy igénye van a hátrányos helyzetűeket felkaroló őket segítő intézkedésekre, lehetőségekre. Közösségépítéssel kapcsolatos javaslatok tették ki az összes ötlet 15%-át. Egyéb kategóriába soroltam azokat az ötleteket, amiket nem tudtam más csoportba osztályozni. Tehát megfigyelhető, hogy a nyolcadik kerületben is elsősorban a kerület zöldítésére, fenttarthatóbbá tételére van igény. Ezen kívül a lakosok számára még kiemelkedően fontos az esélyteremtés és a közösségépítő programok.

4.3 A vizsgált közösségi költségvetésekhez kapcsolódó lakossági aktivitás

A részvételi programok kapcsán kiemelkedően fontos, és így a budapesti közösségi költségvetés, valamint a józsefvárosi részvételi költségvetés kapcsán is – a lakosság részvétele. A közösségi költségvetések fő céljának számít, hogy a lakosok minél nagyobb mértékben szerepet vállaljanak a közügyekben és mivel a részvételi költségvetések működésének alapja, hogy a lakosok ötleteket adnak be és szavaznak, ezért lakossági részvétel nélkül a program működésképtelen (ZEISLER J. 2022). Kiemelten érdemes figyelmet szánni arra, hogy a társadalom összetételéhez képest milyen arányban vesznek részt a programban a különböző társadalmi csoportok – ahogy azt korábbi fejezetekben említettem – hiszen, ha bármelyik réteg felül van reprezentálva a program során, az a többi csoport érdekeinek érvényesítését hátráltathatja. A fővárosi program esetében a statisztikai adatok együtt mozgásából az derült ki, hogy a magasabb jövedelműekkel és magasan végzettekkel nagyobb arányban rendelkező kerületek aktívabbak a közösségi költségvetésben. Interjúpartnereim ezt egyéni szinten is megerősítették.

„A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők többen vannak” (JÖ, Nő, 28 éves)

Az Urbavis munkatársa az interjú során megerősítette, amit a többi interjú során is említettek, miszerint a részvételi folyamatokban, első sorban a magasabb iskolázottsággal rendelkező lakosok vesznek részt, mivel nekik van erre lehetőségük, kapacitásuk, az alacsonyabb edukációval rendelkező lakosoknak más, számukra sürgetőbb problémákkal kell szembenéznük, ami miatt kevesebb idejük, energiájuk marad, amit a részvételi folyamatokba tudnának fektetni.

„Egy nagyvárosi környezetben ez egy úri hóbort, a magasabb iskolai végzettségűeknek van kapacitása rá.” (PBSz, Nő, 31 éves)

Kisebbségi települések esetén a döntéshozó személyes ismertsége miatt a lakosok bevonásának és az edukáltabb lakosok előnyének problémája, jelensége kevésbé van jelen, ugyanakkor ez a személyesség nagyobb települések esetén már nem figyelhető meg.

„Kis településeken társadalmi rétegződésektől függetlenül bárki meg tudja keresni a polgármestert, ezért inkluzívabb.” (PBSz, Nő, 31 éves)

A lakosság bevonása nem csak az anyagi helyzet függvényében, de általánosságban is kihívást jelenthet. Gyakran túl sok részvételi alkalom van, vagy a lakosság nem tud eléggé azonosulni a kérdéssel, hogy részt vegyenek a programban. Partnerem szerint a lakosság akkor vesz részt a részvételi folyamatokban, hogyha nagy a közvetlen érintettsége, és a változás befolyásolja a hétköznapi életét, közvetlen ráhatással

„Egy lakos akkor fog részt venni, ha az előtte lévő parkot átalakítják át, ahol minden nap elsétál.” (PBSz, Nő, 31 éves)

A fővárosi lakosok arra a kérdésre, hogy honnan hallottak a programról elsősorban médiaszereplőket, a főpolgármester közösségi oldalát, ismerősöket és a tömegközlekedési eszközökön elhelyezett szórólapokat emelték ki. Beszélgetésünk során azt hangsúlyozták, hogy nincs a program megfelelően hirdetve, így nem jut el a közéleti kérdésekkel kevésbé foglalkozó lakosokhoz. Véleménye szerint plakátokon, a BKK járatokon, valamint a közösségi médiában hirdetve effektívebben elérné a lakosokat a program.

„Annyi plakát helye van a fővárosnak, hirdethetnék jobban is. (...) Községi média biztos nagy elérést biztosítana, vagy ha bemondanák a BKK-n” (BpL, Férfi, 21 éves)

Ezzel a véleménnyel részben szembe megy az a vélekedés miszerint egyszerű hirdetéssel nem lehet megfelelő módon bevonni a lakosságot, mivel nem foglalkoznak a reklámokkal. Interjúpartnerem szerint, a legtöbb ember csak tudomásul veszi a hirdetést, de nem foglalkozik vele, talán nem is tudatosan bennük ennek célja és szerepe

„Észreveszi mindenki a reklámokat, viszont úgy gondolkodnak, hogy majd más ember szavaz, aztán meg panaszkodnak, hogy nem az történik, ami jó nekik, de nem tesznek ellene.” (BpL, Férfi, 20 éves)

A fővárosi program esetében az ötletet beküldők megadhatják teljes nevüket, amely aztán a program weboldalán megtekinthető. A beküldött ötletek száma alapján megvizsgáltam a legtöbbet beküldőket, és a huszonhét személy között megfigyelhetők nagy számban közéleti személyek, politikusok, kerületek polgármesterei, újságírók, egyetemi munkatársak is. Mindez azt jelzi, hogy legaktívabban gyakran valamilyen közszereplők, közösségi vezetők vesznek részt a programban és kevésbé szólítja meg a többi állampolgárt, mint amennyire az szükséges lenne. A megkérdezett lakosok hallottak ugyan a programról, de nem mélyrehatóan, és nem

vettek benne részt, nem küldtek be ötleteket és nem is szavaztak. Azt mondták, főként azért, mert nem tudják, pontosan hogyan működik, és tartanak tőle, hogy túl sok idő lenne megérteni.

„Az a baj hogy nem tudom pontosan, hogy működik és még nem szántam rá magam, hogy utána nézzek” (BpL, Férfi, 21 éves)

Elsősorban nem a lakosok feladata lenne tájékozódni és utána járni hogyan lehet a közösségi költségvetésen részt venni, és nem is várhatjuk el az állampolgároktól, hogy szabadidejüket ennek az információnak a megszerzésére áldozzák fel. A programban való részvétel igen felhasználóbarát, egyszerű és gyorsan teljesíthető, de hiába, hogyha ezt nem kommunikálják eléggé. Mindegyik interjúpartnerem hangsúlyozta, hogy szívesen részt venne a programban, de elriasztja őket a *„hosszas bürokrácia lehetősége és attól való félelem”*. Ezt a jelenséget is redukálni lehetne megfelelő tájékoztatással, ami segítségével egyértelművé válna a lakosok számára, hogy milyen gyorsan és egyszerűen részt lehet venni a programban. Emellett probléma lehet, hogy a program első sorban online felületen zajlik, így az idősebb korosztály nehezebben vesz részt benne (HAKLAY, M. et. al 2018).

Egyik lakos úgy gondolja, jobban rá lehetne venni a helyieket, hogy bevonódjanak a programba, hogyha közvetlenül szólítanák meg őket, például az utcán standokkal aktivisták elmagyaráznák a járókelőknek hogyan működik ez, vagy ha ott helyben lehetne szavazni. Ez adna egy olyan személyes élményt a lakosoknak, hogy sokkal inkább érdeklődnének a program iránt. Személyesen szavazni jelenleg is van lehetőség ám a megkérdezett lakosok szerint nem elég helyen.

„Mondjuk az utcán leszólitani az embereket és beszélni nekik róla és elmagyarázni nekik hogy mi is ez az egész, vagy akár ott helyben szavaztatni velük” (BpL, Férfi, 20 éves)

Egy másik nézőpont szerint a programban való részvétel növeléshez jelentősen hozzájárulhatna, ha az iskolákba behoznák a programot beszélneek róla, népszerűsítenék vagy ha akár le modelleznék a program működését, ezáltal a lakosok gondolkodásmódjába már fiatalon beépülne a participáció, természetesebb lenne számukra a programokban való részvétel és nagyobb igénye is lenne arra, hogy képviselhesse érdekeit.

„Iskolákban is terjeszkedhetne ez a program, hogy már úgy nőjenek fel, hogy az életük része” (BpL, Férfi, 20 éves)

Tehát az állampolgárok bevonáshoz a legfontosabb lépés az lenne, hogy **megkönnyítsék számukra a közösségi költségvetésben való részvételt**, és ne úgy érezzék, hogy a mindennapi teendők mellett kell erre is energiát áldozniuk, hanem olyan élmény legyen, ami egy könnyedén elvégezhető egyszerű feladat. Hangsúlyozandó, hogy a közösségi költségvetés honlapján az ötletbeadás és a szavazás jelenleg is egy könnyedén teljesíthető folyamat, a fő probléma az, hogy megfelelő tájékoztatás híján a lakosok úgy érzik, nekik kell utána járniuk a programmal kapcsolatos információknak, amit nagyon sokan nem tesznek meg.

A megkérdezett lakosok összességében igen jól vélekednek a budapesti közösségi költségvetésről. Úgy gondolják ez egy fontos lépés a döntések demokratizálódása felé, valamint, hogy olyan fejlesztések, beruházások valósuljanak meg, amikre a társadalomban igény van.

„Legalább a költségvetésnek egy részéről direktbe dönthetnek az emberek és lehet akkor olyan dolgokra is költik a pénzt végre, amikre szüksége van az embereknek” (BpL. Férfi, 21 éves)

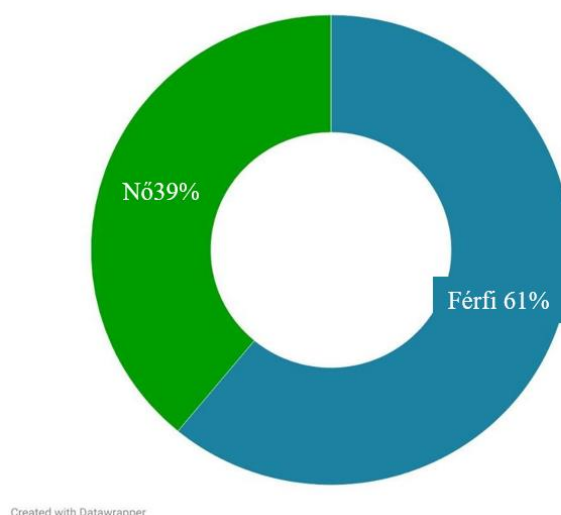
Egyik megkérdezett azt nyilatkozta, hogy bárkivel beszélt erről a programról mindenki egy kiemelkedően jó kezdeményezésnek tartotta, hogy ilyen szinten ráhatással lehetnek a város fejlődésére. Valamint, hogy a közvélekedés pozitív módszernek tartja, számukra igen fontos hogy kikérjük véleményüket a beruházásokat illetően.

„Miért kritizálná bárki, hogy például közvécék épülnek vagy, hogy dönthetnek az emberek, hogy mire költsön a főváros?” (BpL, Férfi, 21 éves)

A részvételi költségvetések sok előnye mellett azt is figyelembe kell venni, hogy azok a lakosok, akik kisebbségben vannak, nehezebben tudják érvényesíteni érdekeiket, mivel a számukra fontos beruházásokat a többség nem fogja megszavazni, ezáltal a részvételiség során ezek a lakosok hátrányból indulnak.

„Van olyan réteg, akiknek nem lesz hasznos egy új kutyafuttató, mert nincs kutyája vagy egy új futópálya, mert már öreg és nem fut” (BpL, Férfi, 20 éves)

A Budapesti programra ötleteket beküldők majdnem kétharmada férfi és csak egy harmada nő (61% és 39%). (27. ábra). Ugyanakkor, ha a józsefvárosi adatokat vizsgáljuk, azt látjuk, hogy az ötleteket beküldők között hangsúlyosan nagyobb számban vannak a nők a férfiakkal szemben (26-74%) (GOSZTONYI M. 2023).

27. ábra Budapesten a férfiak és nők aránya a beküldött ötletekből

Forrás: otlet.budapest.hu, Saját szerkesztés 2024

Józsefvárosban a szavazók számában már sokkal kevésbé fellelhető a nemek közötti eltérés (42-58%). Ez megegyezik azzal, amit a nyolcadik kerület munkatársa mondott. A programban való részvételben a nemi eloszlás egyenletes, ugyanakkor az iskolázottság terén más-más rétegek eltérő módon vesznek részt a programban, leginkább a magasan iskolázott rétegeket éri el a projekt.

„Nagyon kiegyenlített a nők és a férfiak aránya, de az biztos, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők többen vannak” (JÖ, Nő, 28 éves)

A résztvevők átlag életkora 2023-ban 42 év volt, de nagy szórás figyelhető meg, a legfiatalabb szavazó 16, a legidősebb 91 éves volt, ugyanakkor a legtöbb résztvevő negyven év körüli volt a VIII. kerület esetében (GOSZTONYI M. 2023). Az ötletek beküldői között vannak,

akik eseti javaslatokat küldenek be, gyakran olyan problémák kapcsán, amik meghaladják az önkormányzat hatáskörét.

„Van, aki bead ötletet, ami nem a kerület hatásköre. BKK menetrendre, nem vagyunk hatással. Ezt jelezzük nekik és akkor a következő évben már mást fog beadni” (JÖ, Nő, 28 éves)

Emellett vannak, akik megfontoltan visznek végig egy számukra fontos fejlesztést.
„Vannak, akik nagyon tudatosan és stratégiába illeszkedve ötletelnek.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A közösségi költségvetések jelen formában első sorban a magasan iskolázott rétegeket szólítják meg, ami miatt a kevésbé edukált társadalmi csoportok nem érvényesítik érdekeiket az ideális mértékben a program során, holott sokszor éppen ezeknek a polgároknak lenne szükségük a részvételi folyamatokra, mivel gyakran nem tudják egyéb módon hallatni a hangjukat. Ezt a problémát főként megfelelő kommunikációval lehetne kiküszöbölni. A budapesti programban férfi többlet figyelhető meg az ötletbeadók között Józsefvárosban női többség, de a szavazáson számuk már kiegyenlített. Mindez persze egy **tanulási folyamat a lakosság részéről is**, az ötletek benyújtói fokozatosan érznek rá arra, milyen ötleteket tud egy kerület befogadni, milyen fejlesztéseket van lehetősége végrehajtani.

A részvételi költségvetésekkel kapcsolatban nemcsak egyének tevékenykednek, **megfigyelhető különböző érdekcsoportok tevékenysége** is, akik valamilyen kampányt is folytatnak gyakran. Ezeknek a csoportoknak a tagjai hasonló fejlesztésekben érdekeltek, így közösen tudják érvényesíteni érdekeiket. Az érdekcsoportok elérhetik, hogy a kisebb léptékű fejlesztésekkel szemben azoknak a javaslatoknak legyen előnye, amik ezeknek a csoportok tagjai számára fontosak. Tuza B. és Kovács Z kutatása alapján azok a csoportok a leghatékonyabbak, amelyeknek nagy szakértői bázisa van (TUZA B., KOVÁCS Z. 2024). Érdekcsoportok minden részvételi folyamat kapcsán megfigyelhetőek. A legerősebb, legszervezettebb érdekcsoport a budapesti részvételi költségvetésekben a kerékpárosok. Erre erősít rá a budapesti KK részvételiségi munkatársa is.

„Jól látható, hogy a kerékpáros klub nagyon jól tudja használni a közösségi költségvetést.” (BpM, Férfi, 40 éves)

A kerékpárosok sikerének egyik oka, hogy részt vettek a budapesti kerékpárosokat segítő munkálatokban, így rálátnak mi az, amit fejleszteni kell, mi az, ami gyengesége a budapesti kerékpáros rendszernek, így ezeket a problémákat kiküszöbölő javaslatokat tudnak beküldeni (28. ábra). A Magyar Kerékpárosklub az ország legnagyobb kerékpáros civil szervezete. Közösségnek szemmeláthatóan sok tagja van, akik követik a klub munkásságát. A közösség honlapján osztja meg a tagjai számára érdekes híreket, eseményeket, információkat (kerékpárosklub.hu). Itt, valamint Facebook oldalukon osztják meg min dolgozik éppen a szervezet, valamint a közösségi költségvetésen sikeresen megszavazott kerékpáros javaslatokat. A kerékpárosok érdekképviselője nem csak budapesti, de kerületi szinten is nagy, ugyanakkor ezeket a javaslatokat gyakran helyi szinten nem tudják megvalósítani, mert nincs rá elegendő keret vagy megvalósítása már túl nyúl a kerület hatáskörén. Erről beszélt a nyolcadik kerület Közösségi Részvételi Irodájának munkatársa

„Sok a biciklis infrastruktúra fejlesztés (...) ezek az ötletek mind túl drágának bizonyultak így nem tudtuk szavazó lapra tenni őket.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A budapesti közösségi költségvetés programjait felhasználva nagy hatékonysággal tudták érdekeiket érvényesíteni az autizmussal élők is.

„A legelején beadtak egy ötletet, hogy legyen egy autista szabadidős központ. (...) Azért nagy pénz egy ilyen intézményt létrehozni, de a múlt héten megnyílt 4 év küzdelem után.” (BpM, Férfi, 40 éves)

Ugyanakkor kutatásom során kiderült, hogy az autizmussal élők körében nem beszélhetünk egy szervezett egységről, mint a kerékpárosok esetében. Több párhuzamosan tevékenykedő autistákat segítő alapítvány működik, így ennek a nagyszabású projektnek a megvalósítása inkább tudható be annak, hogy azok az emberek, akinek fontos volt ez a javaslat egymástól függetlenül szavaztak az ötletre mintsem egy összehangolt egységként.

A nyolcadik kerület részvételi költségvetésében a legerősebb érdekcsoporthoz az „Akadályok Nélkül” nevezetű helyi akadálymentességért küzdő érdekvédelmi csoport.

„Az Akadályok Nélkül csoport az első évben beadottegy olyan ötletet, hogy legyen fogyatékos ügyi referens, ő az, aki ezekért a fejlesztésekért felel.” (JÖ, Nő, 28 éves)

Az „Akadályok Nélkül” érdekvédelmi csoport emellett arra is jó példa, hogy egy érdekcsoporthoz nem szükségszerűen akar minden helyzetben előnyt szerezni a többi ötlettel szemben. Ugyanis miután sikerült a számukra fontos javaslatokat megszavazni, megvalósítani, az idei évben gyakorlatilag nem is adtak be ötletet, ezzel teret adva a többi javaslatnak, ötletbeadónak.

„Látszott, hogy akkor ők ezt megköszönik, kihasználták és mennek tovább más utakon, jól nézett ki dinamikájában, hogy hagytak teret másoknak” (JÖ, Nő, 28 éves)

Azáltal, hogy az állampolgárok a részvételi költségvetések keretei között közösen tesznek lakóhelyük, környezetük jobbá tételéért hozzájárulhat ahhoz, hogy ezeket a tereket, helyeket sajátjuknak érezzék, valamint, hogy a programok által találkozzanak lakosokkal, akiknek elképzelése a világról hasonló vagy épp ellentétes. Az ilyen interakciók hatására létrejöhet egy lakosok számára összetartó közösség. Ez segíthet abban, hogy az állampolgárok jobban érezzék magukat otthonukban, ami jobb, kiegyensúlyozottabb közérzethez vezet. Ugyanakkor mind a fővárosi mind a kerületi részvételi költségvetéseknek a közösségépítési szerepe elsősorban kerületi szinten figyelhető meg.

„Ha valaki elkezd gondolkodni, hogy mitől lenne jobb a környéken, akkor mindegy, hogy melyik rendszerbe ez hozzájárul a helyi identitáshoz (...). A helyi közösségeket tudja az erősíteni” (BpM, Férfi, 40 éves)

A józsefvárosi részvételi költségvetés egyéb közösségi eseményekkel való összevonása hozzájárulhatna a helyi közösségtudat fejlesztéséhez. Erre kísérlet, hogy a részvételi költségvetést összevonják egyéb részvételi folyamatokkal, valamint, hogy a program záróeseményén az abban résztvevők beszámoltak, meséltek a programról annak érdekében, hogy közelebb hozza a közösséghez a részvételi költségvetést. Azáltal, hogy azok a polgárok, akik részt vettek a közösségi költségvetés lebonyolításában beszámolnak tapasztalataikról, a lakosok jobban megérthetik, hogy milyen fontos szerepük van a programban.

„Azok az emberek, akik a munkacsoportok részei, mondják el, milyen élményük volt ezzel kapcsolatban, hogy lássák ez pont olyan folyamat, amiben szerepük van.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A józsefvárosi identitás igen erős, habár a kerület demográfiai összetétele változik, jelen vannak azok, akik a VIII. kerületben élték le életüket, ezért közel áll hozzájuk, és emellett megjelenik a fiatalok csoportja is, akik szintén megtalálják identitásukat, helyüket itt, és büszkéek arra, hogy a nyolcadik kerületben élnek.

„Van az a régi közösség, ami azért vesz részt a részvételi költségvetésben, mert itt nőtt fel és van a fiatal közösség, aminek menőség érzést ad, hogy Józsefvárosban lakik.” (JÖ, Nő, 28 éves)

A részvételiség felé való nyitás elsősorban nem felső nyomásból kiinduló kezdeményezés volt, hanem alapvetően alulról jövő előterjesztés. A nyolcadik kerület külső imázsa is egyre inkább javul.

„Sokan jönnek ide tanulni, én úgy érzékelem, hogy már nem olyan fekete bárány a józsefvárosi önkormányzás, hanem tud ujjat mutatni.” (JÖ, Nő, 28 éves)

Összességében tehát a részvételi költségvetések lakossági aktivitása több tényezőtől függ (28. ábra), ugyanakkor szükséges aktívan alakítani, hogy azon csoportokat is elérjen a KK folyamata, akikhez csak nehezen vagy egyáltalán nem jutott el eddig erről információ. Egy nagyobb területegység, mint pl. Budapest esetében ez nehezebb, de egyben kiemelten fontos, hogy ne csak a térbeli, de a társadalmi egyenlőtlensége is csökkenjen a programnak még ha ez gyakran össze is függ egymással. Ilyen tekintetben a közösségi költségvetések kisebb területegységekre nézve könnyebben és hatékonyabban tud működni. Fontos figyelembe venni az egyes társadalmi, civil csoportok érdekérvényesítőképességét is. Biztosítani kell, hogy egy-egy ilyen csoport és kampánya állandó jelleggel ne vegyen el lehetőségeket más témáktól és ügyektől.

28. ábra: Mely tényezők járulnak hozzá a programokban való részvételhez

Forrás: Interjúk alapján, Saját szerkesztés 2024

A részvételi költségvetések fontos társadalmi szerepe továbbá annak közösségkovácsoló hatása, amely első sorban kerületi szinten tud érvényesülni, kifejezetten, ha ez egyéb programokkal, eseményekkel társul. Ezek az alkalmak erősebb összetartozást eredményezhetnek a kerületen belül, magukénak érezhetik élőhelyüket, ami hatására sokkal szívesebben fognak részt venni részvételi költségvetésekben, hogy jobba tegyék otthonukat.

5. A kutatás korlátai, további lehetséges irányai

A kutatás egy lehetséges jövőbeni iránya annak (fővárosi szintű) **mélyítése**. Ennek egyik megoldása a lakosság hozzáállásának vizsgálata kérdőíves, valamint további interjúk módszerrel. Tovább vizsgálva hogyan vélekednek a polgárok a részvételi költségvetésekről mi számukra ami fontos és mi az, ami szerintük probléma. Jelen kutatásomnak nem volt célja mindezt reprezentatív módon vizsgálni, viszont ezzel kiegészítve betekintést nyerhetünk abba is, hogy a terület lakosai szerint mi az, amit a jövőben meg kell, hogy tartson a program és mi az, amiben változnia kellene. A kutatás mélyítésének másik iránya lehet a programot a városimázs szempontjából vizsgálni, vagyis, hogy hogyan hatnak ezek a kezdeményezések a település megítélésére. Lehetséges út lehet a vizsgálat **szélesítése, kiterjesztése** fővároson kívül más településekre, ahol részvételi költségvetéseket alkalmaznak.

A kutatás folytatásának lehetséges irányai közé tartozik a közösségi költségvetéseket nem csak településfejlesztés eszközeként vizsgálni, hanem számos egyéb közéleti platform módszereként, például iskolák által bevezetve, ahol az iskola fejlesztésére szánt összegről a részvételi költségvetés módszertanát alkalmazva dönthetnek a diákok és a tanárok közösen.

A kutatás korlátai közé sorolható, hogy nincsenek közvetlen adatok a programban résztvevők tulajdonságaira (jövedelem, nemzetiség, iskolázottság stb.) így ezt csak statisztikai adatokkal tudtam kerületi szinten közelítően meg tudni. Interjúpartnereim nem reprezentáltak minden társadalmi csoportot, ez nem is volt a kutatás célja, de emiatt az interjúk természetesen csak a saját keretei között, korlátozottan értelmezhetők.

ÖSSZEGZÉS

Dolgozatom a részvételi folyamatok, elsősorban a budapesti és a józsefvárosi részvételi költségvetés vizsgálatával foglalkozott. A szakértőkkel készített interjúkból fény derült arra, hogy a részvételi folyamatok egyre népszerűbbek Magyarországon, a kérdőíves munkák, utcafórumok mellett kiemelkedően fontosak a részvételi költségvetések, amikre hajazó intézkedések kisebb létszámú települések esetében már informális módon jelen voltak korábban is. A települések vezetői körében egyre népszerűbbek a részvételi folyamatok, de ez gyakran nem jelent valós változást csak névlegesen van jelen.

A budapesti és a józsefvárosi program esetében részleteiben eltérő módszertanról beszélhetünk. (Budapesten a tematikus megoszlás, a VIII. kerületben a területiség dominál) Mind kettő módszertan megfelelőnek bizonyult a program kivitelezésére, az eltérő megoldás hatására a program jól alkalmazkodik a lefedendő terület méreteihez.

A budapesti közösségi költségvetésre érkezett ötletek között vannak, amik területhez köthetők és vannak, amik átfogóan érintik a fővárost. A programra beküldött ötletek között a második és a harmadik évben kismértékű visszaesés figyelhető meg ennek valószínűsíthető oka a Covid19 járvánnyal magyarázható. A projektekre küldött javaslatok között a zöldítés, fenttarthatóságot szorgalmazó kezdeményezések aránya kimagasló, mind a Budapest egészére érkezett ötleteket mind a területhez köthető ötleteket vizsgálva. Területekre érkezett javaslatok esetén a helyi ötletekre érkezett a második legtöbb javaslat, ami azt mutatja, hogy az embereket leginkább azok a fejlesztések fogják meg, amik közvetlenül érintik környezetüket. Az idő

elteltével a zöldítéssel foglalkozó ötletek egészen az utolsó programig domináltak, amikor is a negyedi helyre estek vissza.

1. kutatási kérdésemre azt a választ adhatom, hogy a fővárosi programot vizsgálva Jelentős **térbeli eltérés** figyelhető meg annak tekintetében, hogy mely kerületekben milyen szintű volt a folyamatban való részvétel. A belvárosi kerületek esetében számottevően nagyobb a részvétel, mint a külső kerületeknél. Ennek sok szerteágazó magyarázata van. Egyik legfontosabb ok, hogy a közösségi költségvetést **nem hirdetik megfelelően**, ezért nem ér el azokhoz a lakosokhoz, akik nem aktív követői a város fejlesztésének és a közéleti kérdéseknek. Az, hogy a program hirdetése nem megfelelő, ahhoz is vezet, hogy hiába felhasználó barát és gyorsan teljesíthető a szavazás, sok lakos (ha el is jut, hozzá a program híre) a kevés információ alapján nem vonódik be, és nem vesz részt, mert attól tart, hogy ez túl sok időt venne igénybe, és sok bürokráciával járna. A közösségi költségvetés vizsgálata során egyértelművé vált, hogy azért is érkeznek ilyen sok ötlet a belvárosra, mert **annak fejlődése a külvárosi polgárok számára is fontos** ezért sok olyan lakos is ide küld ötletet, aki a külső kerületekben él. A térbeli eltérés kiemelendő okát hangsúlyozta valamennyi szakértő interjúpartnerem, vagyis hogy a kezdeményezésben elsősorban a **magasabban iskolázott** polgárok vesznek részt, míg az alacsonyabban edukált lakosok kevésbé. Ezt vizsgálatom is alátámasztotta.

Kutatásom rámutat, hogy jelentős összefüggés van a kerületek a lakosainak **egzisztenciális helyzete** és a beküldött ötletek száma között. Minél jobb anyagi helyzetben vannak egy kerület polgárai, annál több javaslat érkezik arról a területről. Ez a jelenség alól kivétel a VIII. kerület, ahova kiemelkedően nagy mennyiségű szavazat érkezett. Ennek oka, hogy **helyi szinten is szerveznek részvételi költségvetést**, ami igen sikeres, népszerű a lakosok körében ezáltal sokan részt vesznek a fővárosi közösségi költségvetésben is. Azokban a kerületekben, ahol a kezdetektől fogva népszerű volt a program az évek során még többen vettek benne részt, ezzel szemben, ahol nem volt az, ez a növekedés minimális, vagy nem figyelhető meg. A **4. kutatási kérdésemre** a válasz az, hogy a program nem tudja megfelelőképpen elérni a kiszolgáltatottabb helyzetben lévő lakosokat azt jelenti, hogy azon alapvető feladatát, miszerint az **esélyegyenlőséget** hivatott csökkenteni **nem tudja** maradéktalanul ellátni. Területi eltérés nem csak az ötletek számában van, de témák népszerűségében is. Megfigyelhető, hogy korrelál az anyagi helyzet a zöldítés népszerűségével, valamint, hogy erős kapcsolat van az esélyteremtést támogató javaslatok és a hátrányos helyzetű lakosok száma között.

A Józsefvárosi programban a részvételt vizsgálva kevésbé figyelhető meg területi eltérés, mint fővárosi szinten. Mind az ötletek, mind a szavazatok beküldése terén kiegyenlített volt a körzetek közötti viszony és a program népszerűsödésével területenként egyenlő szinten nőtt a részvétel. A körzeteken belül, városrészenként a szavazatokat vizsgálva figyelhető meg eltérés, de ennek oka elsősorban az, hogy ezeknek a városrészeknek a határát az emberek már nem veszik figyelembe, ezért ezektől függetlenül a körzet (és a kerület) csomópontjára, központi területeire érkeznek a szavazatok. Eltérést mutat az, hogy mely városrészekre érkeztek ötletek, és hogy mely városrészekről érkeztek szavazatok. Ez is azt mutatja, hogy sok lakos már nem a saját városrészében található fejlesztésre szavaz, hanem arra a központi térre, ahol sokszor megfordul. A nyolcadik kerület részvételi költségvetése kapcsán is azt járhatjuk, hogy elsősorban a **zöldítéssel** kapcsolatos ötletek és az **esélyteremtés** dominál.

A lakossági részvételt vizsgálva azt láthatjuk, hogy a magasan iskolázottak nagyobb

számban vesznek részt a programban. A budapesti program esetben az ötlet beküldők nemi eloszlása férfi többletet mutat, amivel szemben Józsefvárosban szembetűnő nő többlet figyelhető meg. A Józsefvárosi szavazásban való részvételnél viszont már kiegyenlített a férfiak és a nők aránya. A **3. kutatási kérdésre választ ad, hogy** a részvételi költségvetéseknél megfigyelhetők érdekcsoportok, akik gyakran előnyt szerezhhetnek a program során. Kutatásom során kiderült, hogy a kerékpáros érdekcsoport az, ami budapesti és kerületi szinten is kiemelkedően jól tudja érvényesíteni érdekeit. A fővárosban az autizmussal élők is képesek az érdekeik eléréséhez, azonban esetükben nem beszélhetünk egy szervezett egységről. A nyolcadik kerületben az akadálymentesítésért küzdő érdekcsoportok hangsúlyosak, ezek közül a legkiemelkedőbb az Akadályok Nélkül csoport.

A közösségi költségvetések főként kerületi, helyi szinten tudják fejleszteni a közösség összetartozását, viszont ehhez igen nagy szükség van az önkormányzat támogatására, valamint a részvételi költségvetés egyéb rendezvényekkel, programokkal való összevonására.

A kutatás során kiderült, hogy a közösségi költségvetések kiemelkedő eszközei annak, hogy a lakosok számára fontos beruházások valósuljanak meg, hogy segítse az esélyegyenlőség elérését, valamint, hogy a lakosok megtanulják, hogyan vehetik ki részüket az önkormányzati működésből, döntéshozásból, ugyanakkor **2. kutatási kérdésemre választ ad, hogy** a programokban még **számos megoldandó probléma van** hátra. A legfontosabb a megfelelő **kommunikáció**, a programba való bevonása minél több hátrányos helyzetű lakosnak. Komoly probléma az is, hogy Budapest sok téren **költségvetési hiánnyal** küzd, ezért a döntéshozók kénytelenek alapvető fejlesztéseket ezen program keretein belül finanszírozni. Gyakran nehézség, az **együttműködés** a részvételi költségvetéseket vezénylő iroda és egyéb hivatalos szervek együttműködése, gyakoriak a félreértések.

Ezeknek a problémáknak kiküszöbölésével még jobban működő részvételi költségvetéseket lehetne létrehozni, ami egy hatalmas lépés lenne a költségvetési kérdések demokratizálódása, a lakosság közérzetének és életszínvonalának javítása és a polgárok közéleti kérdésekben való részvételének szempontjából.

Irodalomjegyzék

- ARNSTEIN, S.R. (1969). A ladder of citizen participation.- Journal of the American Institute of Planners, 1969 (35évf), pp. 216-224.
- AZIZ, H, SHAH, N (2020): Participatory Budgeting: Models and Approaches - arXiv, 2020.03.01, 23p.
- BAJMÓCZY Z., GÉBERT J., MÁLOVICS GY., ELEKES Z., DOMBI J. (2015): Beszélünk a részvételről...Megyei jogú városok fejlesztési dokumentumainak elemzése az érintettek részvételének aspektusából- Tér és Társadalom (30. évf.) 2.sz. pp 45-61
- BALÁZS B., KOMÁDI M., ALFÖLDI GY., DÜLL A. (2024): Városi tér és biztonság: városlakók általános biztonságérzete és a biztonságérzet fontosság szerinti megítélése Nyíregyháza példáján - scientia et securitas 2024 (5. Évf) pp. 1-14
- BARTA GY. (2009): Integrált városfejlesztési stratégia: A városfejlesztés megújítása –tér és társadalom (23. évf.) 3.sz. pp 1-12
- BOGDÁNY E., MÁHR T., RENTZ T., RODEK N. (2024) : Bevezetés a társadalmi innovációba, Társadalmi innováció a közösségi jóllét szolgálatában – Akadémia kiadó (35. évd) 3.sz. pp. 328–344.
- BROOKS, E., KOVÁCS, K. (2012): Interventions and resistance: institutional environment and local level autonomy in LEADER. A comparative study. - Tér és Társadalom (35. évf.) 4.sz. pp 104-131
- BUCSKY P. (2023): Minél több pénzről dönthetnek, annál többen szavaznak a közösségi költségvetésekről, G7.hu (2023)
- CABANNES, Y. (2004): Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy - Environment&Urbanization (16. évf.) 1. sz pp 27- 46
- CSIZMADIA E. (2014): Miért "alaptalan" a magyar demokrácia? : Pártok, konfliktusok, társadalmi kohézió és állampolgári nevelés, Gondolat Könyvkiadó 201 320 p.
- CSOBÁNCZI M., KÖVÉR B. (2020): Bemutatjuk a részvételi költségvetést nemzetközi példákon - otlet.budapest.hu 2020
- DUTRA, O. (2014): Előszó. [in:] Hope for Democracy. 25 Years of Participatory Budgeting worldwide - Sintomer et alii, 495 p.
- DIKEÇ, M. (2001): Justice and the Spatial Imagination - Environment and Planning A: Economy and Space (33. évf.) 10.sz. pp 1785-1805
- FÖLDI ZS.(2009): A társadalmi részvétel szerepe a városfejlesztés gyakorlatában — európai és hazai tapasztalatok - Tér és Társadalom (23. évf.) 3.sz. pp 27-43
- GOSZTONYI M. (2021): Ez nem a részvétel kora A Budapest VIII. kerületi részvételi költségvetés története 2020-ban - Bibó Jogi és Politikatudományi Szemle 2021 3.sz 180 p.
- GOSZTONYI M. (2023): A 2023-as Józsefvárosi Részvételi költségvetés számokban - Józsefváros elemzése 2023
- GUTMANN, A., THOMPSON, D. (1996): Democracy and Disagreement - Cambridge: Belknap Press. 1998, 432 p.

- HADJIMICHALIS, C. (2011): The Social Economy: International Perspectives on Economic Solidarity – bloomsbury publishing, London. 280 p.
- HAKLAY, M., JANKOWSKI, P., ZWOLIŃSKI, Z. (2018): Selected Modern Methods and Tools for Public Participation in Urban Planning: A Review - Quaestiones Geographicae (37. évf.) 3.sz. pp. 127–149
- HILDA E. KURTZ (2023) : Scale frames and counter-scale frames: constructing the problem of environmental injustice - Political Geography (22 évf.) 8. sz. pp. 887-916
- HOHMANN, L. (2023): The Fascinating History of Participatory Budgeting – linkedin közlés
- KELLER J., VIRÁG T. (2021): Intézményi környezet és fejlesztések: elköteleződések szabta lehetőségek a telepprogramok megvalósításában - Tér és Társadalom (35 évf.) 4. sz. pp. 190-214
- KISS G. (2012): MILYEN A JÓ RÉSZVÉTEL?, - Társadalomkutatás (30. évf.) 4.sz. pp. 370–385
- KLOTZ P. (2022): A New Role Model for Local Governments? - Budget Transparency and Participatory, - The 29th NISPAcee Annual Conference 90p.
- KOVAI C., SZŐKE A. (2021): A „siker kovácsai”: a Biztos Kezdet gyerekházak és a tanodák intézménye- sülésének dilemmái. - Tér és Társadalom (35. ÉVF.) 4.SZ. PP. 167–186
- MADARÁSZ CS., NIZÁK P. (2022): Innovatív társadalmi részvételi módszerek és gyakorlatok Európában és Magyarországon – Pólusok, 15. évf. 2. sz. pp 84-112.
- MADEJ, M. (2018): Participatory Budgeting in the Major Cities in Poland, Case Study of 2018 Editions - Politics in Central Europe (15. évf.) 2.sz pp. 257-277
- MCNULTY, S., TOUCHTON, M., WAMPLER, B. (2022) Participatory Budgeting in Global Perspective - Oxford University Press, Oxford, 234 p.
- MICHELS, A. (2014): Innovations in democratic governance: how does citizen participation contribute to a better democracy?, - International Review of Administrative Article Sciences (77. évf.) 2.sz. pp. 275-293
- NAGY GY. (2021): Environmental justice and its geographical aspects in Hungary - Tér és Társadalom (35. évf.) 4. sz. pp. 76-103
- NÉMETH S., FRITSCH, M. (2021): Hatékonyság és demokrácia: helyi kormányzási dilemmák a finn periferián - Tér és Társadalom (35. évf.) 4. sz. pp. 241-259
- NEWMAN, K. (2009): Social Justice, Urban. - Elsevier Inc. 2009 pp. 195-198
- OROSS D. (2023): Demokratikus innovációk és a magyar pártok - Akadémia Kiadó 2023, 160 p.
- PÁLNÉ KOVÁCS I. (2021): A centralizáció és a perifériák fejlődési esélyei. – Tér és Társadalom (35. évf.) 4. sz. pp. 215-240
- ROTH, Z. (2022): Making Participatory Budgeting Work: Experiences on the Front Line - Brennan Center for Justice 2022.08.23
- SGUEO, G (2016): Participatory budgeting An innovative approach - EPRS | European Parliamentary Research Service 2016.01 7p
- SINTOMER, Y., HERZBERG, C., RÖCKE, A. (2008): Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges. - International Journal of Urban and Regional Research (32. ÉVF.) 1. SZ. PP.164-178

- SMITH, G. (2009): Democratic Innovations. Designing institutions for citizen participation - Cambridge University Press, Cambridge, 230p
- TAGAI G. (2021): Igazságos szolgáltatások? A közérdekű szolgáltatások fejlesztésének hatása a társadalmi-térbeli viszonyokra. - TÉR ÉS TÁRSADALOM (35. ÉVF.) 4. SZ. PP. 33-59
- TÍMÁR J., KELLER J., KOVÁCS K., VIRÁG T. (2021): Tér és társadalom a térbeli igazságosság perspektívájából - TÉR ÉS TÁRSADALOM (35. ÉVF.) 4. SZ. PP. 3-20
- TUZA B., & KOVÁCS Z. (2024): A részvételi demokrácia kihívásai a városfejlesztésben: Budapesti tapasztalatok. - Civil Szemle, (21. évf.) 4.sz. pp. 133-150.
- VRIES, M. , NEMEC, J. , ŠPAČEK D. (2022): International Trends in Participatory Budgeting Between Trivial Pursuits and Best Practices - Slovak Journal of Political Sciences (21. évf.) 2.sz. pp. 256-261
- WAMPLER, B. (2000): A Guide to Participatory Budgeting - International Budget Partnership, 32p.
- ZEISLER J. (2022): közösségben a közösségi költségvetésért - transparency international magyarország alapítvány tanulmánya 2022, 27 p.

Internetes források

- [1]: otlet.budapest.hu
- [2]: reszvetel.jozsefvaros.hu
- [3]: programturizmus.hu
- [4]: Kiss Gabriella - Hayes Lukács beszélgetése, Kihalni veszélyes (2024)
- [5]: hegyvidek.hu
- [6]: 8.kerulet.ittlakunk.hu
- [7]: enbudapestem.hu

1. Melléklet

INTERJÚVÁZLAT - PÉLDA

A lakossággal készített interjúvázlat:

1. Általánosságban Hallott már a közösségi költségvetésekről?
 - a. Mi a jelentősége, miért Fontos
2. Hallott a Budapesti közösségi költségvetésről?
3. Mennyire jártas a programban?
4. Vett részt már a programban? Akár mint ötlet beadó, akár mint szavazó?
5. Honnan hallott a programról?
6. Mit hallott a programról?
7. Mennyire elégedett a közösségi költségvetésekkel?
8. Mennyire éri el a lakosokat, a program?
9. Milyennek ítéli a programot, mennyire tartja hasznosnak?
10. Az ötleteket öt kategóriába lehet osztani, melyiket tartja a legfontosabbnak?
 - a. Zöld Budapest (Zöldítés, Fenttarthatóság)
 - b. Esélyteremtő Budapest (Hátrányos Helyzetűek támogatása)
 - c. Nyitott Budapest (Együttműködés növelése, technológiai Fejlesztések)
 - d. Helyi kis-És nagy ötlet
11. Elképzelhetőnek tartja, hogy a jövőben ad be ötleteket?
12. Mi motiválná, hogy ötletet nyújtson be?
13. Miben tudna fejlődni a program?

2. Melléklet

SAJÁT EREDMÉNYEK

- Saját magam által megoldott tudományos kérdések
 - Milyen főbb tematikus és térbeli különbségek figyelhetők meg a programban való részvétel, valamint a programba beküldött ötletek között?
 - Mik a (fővárosi és a kerületi) közösségi költségvetés nehézségei, akadályai?
 - Mi jellemzi a lakossági aktivitást és érdekérvényesítést?
 - Mennyire hatékony módszer a közösségi költségvetés a térbeli társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére?
- Alkalmazott módszertan
 - **Kvantitatív**
 - Budapesti, józsefvárosi adatok térbeli, tematikus elemzése statisztikai módszerekkel Excel és SPSS segítségével
 - **2 595 darab ötlet** - Budapest esetében az ötletek legyűjtése egy nagy adatbázisba, amely lehetővé tette az dolgozathoz a tematikus és területi jellemzők elemzését.
 - **744 darab ötlet** - Józsefváros esetén csak a szavazólapra került ötleteket tudtam részletesen elemezni, legyűjteni és kategorizálni., illetve a dolgozatban hivatkozott Gosztanyi M. elemzései szolgáltak alapul.
 - TEIR adatok legyűjtése és elemzése kerületi szinten Excel és SPSS segítségével – **korreláció és átlagszámítás**
 - **Kvalitatív**
 - **6 darab** - Interjúk készítése, átírata az Office segítségével, majd az átirat és a hanganyag egyeztetése, összefésülése.
 - Az interjúk szöveges átiratainak összehasonlítása, kvalitatív jellegű elemzése, tartalmi összefüggések azonosítása.
- Saját magam által kapott eredmények
 - Jelentős tematikus és térbeli különbségek figyelhetők meg részvétel, és az ötletek között a főváros esetében.
 - A lakosság participációját számos tényező befolyásolja – iskolázottság, egzisztenciális helyzet, foglalkozás, lakóhely elhelyezkedése, a programról való értesülés
 - A budapesti program jelen formájában nem éri el a térbeli- és társadalmi egyenlőséget, de egy fontos lépés annak irányába.
 - A programok kapcsán felmerülő nehézségek nagy részét ki lehet küszöbölni.